रातो खबर साप्ताहिक

Ratokhabar weekly

रातो खबर अब www.eratokhabar.com मा पनि पढ्न सकिन्छ ।

वर्ष ३, अङ्क १, पूर्णाङ्क ९६ | २०७४ जेठ २४ गते बुधबार | Wednesday, 7 June 2017 | www.eratokhabar.com | मूल्य रु. १०

bdglj ?4 zlQmzfnL k|t/fJu u5f{

हेमन्तप्रकाश वली 'सुदर्शन'

अन्तर्वार्ता

पृष्ठ ३

निर्लज्ज संसदीय व्यवस्था

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

नयाँ महाराजाहरू भनी आलोचित हुँदै आएका दाहाल-देउवा गठबन्धन सरकारले चितवनमा गणतन्त्ररूपी नयाँ सुल्तानपुत्री दाहाललाई सारतत्वमा हारिसकेको अवस्थामा जिताउन अथवा जितेको घोषणा गर्न-गराउन जुन निर्लज्ज हर्कत गऱ्यो त्यसले संसदीय व्यवस्था र त्यस व्यवस्थाअन्तर्गत हुने चुनावको चरित्र तथा पारदर्शिता उदाङ्गो गरेको छ । चुनावको अघिल्लो दिन दाहालपुत्री रेणुले मेयरमा उम्मेदवारी दिएलगत्तै हाकिमचोकमा लिएको तीनतले घरमा सुरक्षाकर्मीबीच बसेर मोटो रकम बाँडेको आम धारणा थियो । नेकपा (एमाले) का सांसद तथा जिल्ला अध्यक्ष कृष्णप्रसाद पोखरेलले त्यसको सङ्केत गर्दै 'काङ्ग्रेसका स्थानीय नेताहरूलाई प्रचण्डले मोटो रकम बाँडेका कारण आफूहरू कमजोर भएको' आन्तरिक अनुमान गरेका थिए । दाहाल-देउवा गठबन्धन जितप्रति शतप्रतिशत विश्वास थियो । चितवनको मत परिणामले देशभरि सरकार गठबन्धनको विपक्षमा जानसक्ने देखियो भने प्रचण्डले आगामी संसद्को चुनावमा उम्मेदवार बन्न रोल्पा नै फर्किनुपर्ने हुन्थ्यो । बाहिरी शक्तिका दृष्टिले भारतीय दूतावास चितवनमा आफूअनुकूल जनमत नबनेकोमा चिन्तित थियो र अनुकूल जनमत निर्माण गर्न चाहन्थ्यो । सरकार र उसका विदेशी शक्तिकेन्द्रहरूको योजनामा भरतपुरकाण्ड घटाइयो । जसमा निर्वाचन अधिकृत, निर्वाचन आयोगका प्रमुख आयुक्त, महान्यायाधिवक्ता, सरकारी गठबन्धनका दलहरूसमेतको योजनाबद्ध घटना प्रकट भयो । त्यसपछि

... बाँकी पृष्ठ ८ मा

राजस्व विभागको रकम असुल्ने धन्दा

पहिलो चरणको निर्वाचन आसपासदेखि नै ठूला र मझौला कारोबार गरिरहेका थुप्रै व्यापारीका खातापाता राजस्व अनुसन्धान विभागको नियन्त्रणमा छन् । विभागको कार्यालयमा व्यापारीका खाताको चाङ लागेको एकजना कर्मचारी बताउँछन् । तर विभागले एउटा पनि किनारा लगाएको छैन । चुनावमा कर्मचारी व्यस्त रहनुपरेको कारण त्यसो भएको विभागको दाबी छ । अनुसन्धान गर्ने फुर्सद नै नभए किन खातापाता नियन्त्रणमा लिएको त ? 'आफ्ना दललाई चुनाव खर्च असुल्न ?' एकजना पीडित व्यापारी प्रतिप्रश्न गर्छन् । राजस्व अनुसन्धान विभागका कर्मचारीले व्यापारीका खाता नियन्त्रणमा लिएर व्यापारीसँग मोलतोल गर्छन् । त्यसको एक हिस्सा प्रहरीलाई, अर्को हिस्सा ठूला दलका नेताहरूलाई र

... बाँकी पृष्ठ ८ मा

खतिवडाको खुट्टा भाँचियो/गोर्खाली प्रक्राउ

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

काठमाडौं / जेठ २३, पोखरा, श्रृजनाचोकमा मिनि मार्केट सञ्चालक रहेका धादिङ निवासी युवराज खतिवडाले पोखरा एयरपोर्टमा रहेको सस्तो बजारका निम्छरा व्यवसायीमाथि चरम लुटपाट, शोषण र ज्यादती गरिरहेको जनगुनासो आइरहेको बेला अज्ञात समूहले वैशाख १८ गते खतिवडामाथि भौतिक आक्रमण गरेको थियो । आक्रमणको क्रममा खतिवडाको गोडा भाँचिएको थियो । खतिवडाले व्यवसायको नाममा पोखरामा हप्ता असुली, लुटपाट र डकैती गर्दै आएका थिए । खतिवडाका गुरु गुण्डा नाइके राजु गोर्खालीको आड-भरोसामा उनले सो धन्दा चलाउँदै निमुखा व्यापारीलगायत सर्वसाधारणलाई ज्यादती गर्दै आएका थिए । काठमाडौं चाबहिलमा बसोबास गर्ने स्थायी ठेगाना गोर्खा रहेका गोर्खालीलाई जेठ २२ गते काठमाडौंको सुन्धाराबाट प्रहरीले गिरफ्तार गरेको छ । तर गोर्खालीलाई मोटो रकम असुल गरेर छाड्ने तारतम्य भइरहेकोले पोखरा सस्तो बजारका व्यापारीहरु आक्रोसित भएका छन् ।

मानवअधिकार उल्लंघनप्रति चिन्ता

जनअधिकार सरोकार अभियान नेपालले नेपाल सरकारद्वारा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लंघन भएकोप्रति चिन्ता व्यक्त गरेको छ । उसले सबै अधिकारकर्मी, राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाको ध्यान जानुपर्ने अपील गरेको छ । समस्याको अविलम्ब समाधान नभए त्यसले नेपालको सरकार, प्रजातन्त्र र विधिको शासनप्रति जनआक्रोश बढ्ने बताएको छ । त्यसप्रकारको अवस्थाले देशमा द्वन्द्व बढ्ने उसको जिकिर छ । मंगलबार अपरान्ह जारी सो संस्थाकाका अध्यक्ष तथा कानुनविद् एकराज भण्डारीद्वारा जारी विज्ञप्तिमा भनिएको छ - राजनीतिक विचार वा आस्थाकै आधारमा देशका विभिन्न जिल्लाबाट खासगरी बर्दिया, रुकुम, काभ्रे, चितवन, सिन्धुली, महोत्तरी, दैलेख, ललितपुर, कास्की, नवलपरासी, काठमाडौं, दोलखा, दाङ, सल्यान, धादिङ, नुवाकोट, सुनसरी, मोरङ, जुम्ला, पर्वत, तनहुँ, बाग्लुङ, म्याग्दी लगायतका जिल्लाहरुमा सरकारका सुरक्षाकर्मीबाट युद्धकालमा जस्तै राजनीतिक

... बाँकी पृष्ठ ४ मा

भारतीय प्रहरीद्वारा नेपाली अपहरण

भारतले माफी नमागे गम्भीर परिणाम भोग्नु पर्नेछ - प्रकाण्ड, प्रवक्ता नेकपा

■ रातो खबर संवाददाता

काठमाडौं

नेपाल प्रहरी र नागरिकको निगरानी छल्ने नियतले पर्यटकको बहानामा आएर डोटी सदरमुकाम दिपायलस्थित सिलगढी, लडागडाका नेपाली नागरिक लालबहादुर आउजीलाई भारतीय प्रहरीले राति घरबाटै अपहरण गरी भारततर्फ लग्दै गर्दा भारतीय प्रहरीका उपरीक्षक (डीएसपी) सहितको टोलीलाई डोटी प्रहरीले स्थानीयको दबाबपछि नियन्त्रणमा लिएको थियो ।

डीएसपी नागराज नेतृत्वको सो टोलीमा७ जना भारतीय प्रहरी थिए । भारतीय टोलीलाई ससम्मान पाहुना घरमा राख्नु अपहरणमा प्रयोग भएको वाहन त्रिपालले छोपेर राख्नु, प्रेस तथा नागरिकलाई उक्त घटनासम्बन्धी सूचनाको हकबाट वञ्चित गरिनु र पीडित लालबहादुरलाई थुनामा राख्नुले गृहप्रशासन, नेपाल सरकार र डोटी प्रहरीप्रति अनेक शङ्का गरिएको थियो । नेपाल प्रहरीका डोटी एसपी डिल्लीराज बिष्टले सुरुदेखि नै बदनियतपूर्ण ढङ्गले सूचना लुकाएका थिए । 'शैलेश्वरी भ्रमण गर्न जान लागेको' भन्दै हुलिया लुकाएर आएका भारत सरकारका अपहरणकारीलाई कारबाही गर्नुको सट्टा नेपाली नागरिकसमेत साथमा लगाएर अपहरणकारीसँगै पठाइएको छ । यो घटनाले नेपाल स्वतन्त्र

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

चितवनमा दिल्लीको मोर्चाबन्दी

देश/परिवेश

■ अनिल शर्मा

लेखको शीर्षक देख्नासाथ कतिपयलाई असहज लाग्न सक्छ । तर विषयको अन्तर्यमा डरलाग्दा र अपत्यारिला तथ्यहरू अन्तरनिहित हुन्छन् । २०६४ सालयता दिल्लीले तराईमा प्रोक्सी वार तीव्र पारेको सबैलाई थाहा भएकै छ । तर त्यसप्रकारको प्रोक्सी वारमा चितवनले कहिल्यै दिल्ली र उसका दलालहरूलाई साथ दिएन । चितवन मधेस हुन चाहेन । थरुहट हुन चाहेन । दिल्लीद्वारा प्रायोजित देश र जनविरोधी सबै हर्कत र षड्यन्त्रको विरोधमा चितवन सतिसाल बनेर उभियो । प्रहरीको पोसाक लगाएर आएका डाँकाले गाउँ लुटपाट गरेर्भैं मधेसको गीत गाउँदै दिल्लीको राजदूतको काम गर्नेहरूले चितवनको थारू बाहुल्य क्षेत्र मधेस, पहाडी क्षेत्र मगरात र काठमाडौं तथा बाँकी भूभाग थरुहट क्षेत्रतिर विभाजित गर्दा चितवनवासी अरिङ्गालको गोलोभैं दुष्टहरूका विरुद्ध खनिएका थिए । जनआक्रोशपछि प्रचण्डसहितका चितवन र देशको स्वार्थविरोधी दलालहरूपटिहानी महोत्सवमा आएर 'चितवन टुक्रन नदिने' भन्न बाध्य भएका थिए । मधेसका नाममा भएका पटकपटकका उपद्रवमा चितवनले विघटनकारी तत्वहरूलाई लोप्पा खुवाइरह्यो । चितवन टुक्रा गर्ने षड्यन्त्रविरुद्ध आन्दोलन चलिरहेको बेला वीरगन्जस्थित भारतीय वाणिज्य दूतावासका काउन्सिलर चितवन आएर गैँडाकोटस्थित अंकल लजमा सेना, प्रहरी, एलडीयो, सशस्त्र र सीडीओलाई जम्मा गरेर चितवनमा चलेको आन्दोलन भारतविरोधी भएकाले नियन्त्रण गर्न दबाव दिएका थिए । अखण्ड चितवनका पक्षमा चलेको सो आन्दोलनमा जिविस र भरतपुर नगरपालिकाको सहयोगप्रति भारतीयहरूको ठूलो आपत्ति रहेछ । अर्को दिनदेखि तत्कालीन एलडीओले दलका स्थानीय नेताहरूसँग लफडा गर्न थाले । त्यो अपत्यारिलो वाणिज्य दूतावास नामको भारतीय गुप्तचर संस्थाको भूमिका बैठकमा सहभागी एक सदस्यले चुहाएका थिए । त्यसप्रकारका अनेकौं घटना र षड्यन्त्रहरू भएका छन् ।

चितवनले गएको भारतीय नाकाबन्दीमा काठमाडौंलाई 'रक्तनली' को भूमिका निर्वाह गऱ्यो । शत्रुराष्ट्रको भूमिकामा रहेको भारत र राष्ट्रघाती दलालका पक्षमा उभिन मानेन । नवलपुर खण्ड र चितवनले भारत र चीन, तराई, पहाड र काठमाडौंलाई अविचलित जोडिरह्यो । तराई, पहाड, हिमाल, र राजधानीको आपसी भावनात्मक प्रगाढता भनै बढ्यो । चितवनको प्रतिष्ठा र महत्व आकासियो । त्यसकारण

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

सम्पादकीय

दलाल संसद्वादको भद्दा स्वरूप

संसद्वाद आफैँमा विभेदकारी व्यवस्था हो । ठूलो माछाले सानो माछालाई खान पाउनु, सक्नेले नसक्नेमाथि शोषण, दमन, जाल, झेल, अन्याय, अत्याचार र व्यभिचार गर्न पाउनु यसको आधारभूत मान्यता र दर्शन नै हो । सक्नेले मात्र बाँच्न पाउने, हातमा शक्ति हुनेले मात्र न्याय पाउने, श्रमिक वर्गले अन्याय सहनुपर्ने वा न्याय पाउन विद्रोह गर्नैपर्ने अवस्था यस व्यवस्थामा विद्यमान रहन्छ । यतिबेला नेपालका दलाल संसद्वादी शासकहरूले यो कुराको राम्ररी चरितार्थ गरिरहेका छन् । दलाल संसद्वादी व्यवस्था र दलहरूले आफ्नो स्वार्थअनुकूल निर्माण गरेको संविधान कार्यान्वयन गर्ने क्रममा देखाइएको स्थानीय तह निर्वाचनको नाटक, त्यस नाटकमा देखिएको मेलमिलापको भद्दा प्रहसन र माकेका अध्यक्ष एवम् प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालले आफ्नी छोरीलाई जिताउन पार्टी, राजनीति, सिद्धान्त, इतिहास, सङ्गठन सबै क्षेत्रलाई झनै बदनाम गराएरै देखाएको लज्जाजनक हर्कत हेर्दा यो व्यवस्था र यसका अवयवहरू कति घृणित, भद्दा र आलोच्य छन् भन्ने कुरा प्रमाणित हुन्छ । यसरी हेर्दा चितवनको भरतपुर महानगरपालिकाको चुनावका नाममा माके-काङ्ग्रेस गठबन्धनले देखाएका गतिविधि र दाहालले आफ्नो उत्तराधिकारीका रूपमा अघि बढाउन चाहेकी छोरी रेणु दाहाल पराजयको निकट पुगेपछि मतपत्र च्यात्न गरिएको नाटकलाई पनि यो व्यवस्थाको गहनाका रूपमा हेर्नुपर्छ ।

नेपालको संसद्वादी भद्दा राजनीतिक खेलको इतिहासमा संसद् वा स्थनीय निकायमा जित्नकै लागि अप्राकृतिक अर्थात् विचारहीन गठबन्धन कुनै नौलो घटना भने अवश्य होइन तर संसद्वाद स्थापना गर्नकै लागि दाहालले हिजो जनयुद्धको समयमा आफू र आफ्ना कमरेडहरूलाई आतङ्ककारी घोषणा गर्दै टाउकाको मोल तोक्ने शेरबहादुर देउवासँग गठबन्धन गर्नु, प्रधानमन्त्री बनाउनु, कयौँ महानगर र नगरपालिका काङ्ग्रेसलाई सुम्पिएर चितवन भरतपुरमा आफ्नी छोरीको विजय सुनिश्चित गराउन न्वारानदेखिको बल लगाउनु, हार्ने निश्चित भएपछि मतपत्र च्यात्न लगाएर पुनः मतदानको नाटक गराउनु यी सबै दाहाल समूहको दलाल संसद्वादमा पतनका निकृष्ट नमुनाहरू हुन् ।

सत्ता र शक्ति हत्याउनका लागि देउवा नेपालको संसदीय परम्परामा अत्यन्त बदनाम पात्रका रूपमा चिनिन्छिन् । संसद्मा बहुमत गुम्ने डरले एकैसाथ कयौँ मन्त्रीहरूलाई उपचारको बहानामा विदेश भ्रमणमा पठाउने, सांसदहरूलाई भन्सार छूटमा पजेरो, सुत्केरी भत्ता, रातो पासपोर्ट प्रकरण हुँदै शाहीकालमा ज्ञानेन्द्रको पाउमा सरकार र व्यवस्था बुझाउनेसम्मका कामका लागि देउवा बदनाम छन् । महाकाली सन्धिलगायत राष्ट्रघाती सन्धिसम्झौताका लागि पनि उनी अग्रपङ्क्तिमा छन् । २०४६ सालको जनआन्दोलनपछिको अन्तरिम सरकारको समयमा गृहमन्त्री बन्दा उनको आदेशमा घरको झ्यालदेखि सडक किनारमा बसेका मानिससम्म मारिएको घटना नेपालको राजनीतिक इतिहासमा अत्यन्त बदनाम भइसकेका हुन् । जनयुद्धको समयमा माओवादीमाथि निर्मम दमन गर्न र आतङ्ककारी घोषित गरी शाहीसेना परिचालन गराउन उनले निर्वाह गरेको भूमिका, अग्रज संस्कृतिकर्मी कृष्ण सेन 'इच्छुक' को कायरतापूर्ण हत्यादेखि हजारौँ हत्याकाण्डमाहरूमा उनको नाम अग्रपङ्क्तिमा आउँछ । बीपी कोइराला गृहमन्त्री भएको समयमा दिल्ली सम्झौताको विरोधमा आन्दोलनरत चिनियाँकाजी श्रेष्ठको हत्या होस् वा मित्रमणि आचार्य वा इच्छुकलगायत हजारौँ योद्धाको हत्या, काङ्ग्रेस सत्ता वा प्रतिपक्ष जहाँ भए पनि न्यायको खोजीमा रहेका जनतामाथि घात गर्न उद्यत छ भन्ने प्रमाणित गरेका छन् । राष्ट्रियताको विषयमा त काङ्ग्रेस राष्ट्रघातको पर्याय नै बनेको छ । दिल्ली सम्झौतादेखि कोसी, गण्डक, महाकाली, टनकपुरलगायत भारतसँग गरिएका सबै सन्धिसम्झौतामा काङ्ग्रेसकै नेताहरू जिम्मेवार छन् । राष्ट्रियता र जनतन्त्रमै घात गर्नेहरू जनजीविकाका प्रश्नहरूमा जिम्मेवार हुने त प्रश्न आउँदैन । तर विडम्बना ! आज आफूलाई माओवादी दाबी गर्दै आएका दाहालले उही काङ्ग्रेस र उनै देउवासँग 'अपवित्र' अर्थात् अराजनीतिक गठबन्धन गरेर हिजो महान् जनयुद्धका प्रतिबद्धताको अवशेषलाई त समाप्त पारिदिएका छन् नै, आमजनताको भावना, सहिदका सपना र बेपत्ता योद्धाहरूका आदर्शलाई समेत धराशयी बनाइदिएका छन् । आमजनमानसमा अब माओवादी नाम गरेका पार्टी-नेता र काङ्ग्रेस पार्टी-नेताका बीच कुनै पनि तात्विक अन्तर छैन भन्ने दाहालले प्रमाणित नै गरिदिएका छन् ।

चितवन र भरतपुरमा दाहालले किन आफ्नी छोरीका लागि राजनीतिक दाउ वा जुवा खेले होलान् र काङ्ग्रेससँग किन मरिहत्ते गरेर गठबन्धन गरे होलान् त भन्ने विषय अब कुनै रहस्यमा छैन । चितवन नेपालको सामरिक महत्वको जिल्ला हो । भारतीय विस्तारवाददेखि साम्राज्यवादसम्मका सङ्घर्षका मोर्चाहरूमा चितवन सधैँ अग्रपङ्क्तिमा रहँदै आएको छ । भारत जहिले पनि चितवनलाई नफुटाएसम्म वा त्यहाँ आफ्ना दलालहरूको वर्चस्व नगराएसम्म सन्तुष्ट हुने देखिँदैन । चितवन नफुटाएसम्म वा चितवनलाई कमजोर नपारेसम्म तराई मधेसलाई एकलौटी आफ्नो पकडमा पार्न नसकिने रहेछ भन्ने पाठ भारतले बुझिसकेको छ । त्यसैले पनि भारतले चितवनमा काङ्ग्रेसभन्दा पनि इमानदार नोकर तयार पार्न लागेको देखिन्छ । यसका लागि यतिबेला दाहाल र उनकी विश्वासपात्र पुत्रीभन्दा अरू कोही पनि योग्य देखिँदैनन् । कथित दोस्रो संविधानसभा निर्वाचनमा काठमाडौँबाट लज्जाजनक पराजय बेहोरेका र सिराहामा पनि अन्य गतिविधिबाट जिताइएका भनिएका दाहालले आफ्नी छोरीको विजय र पराजयलाई पनि जीवनमरणको सवाल बनाएको देखिन्छ । बाबुरामले सत्तामा टिक्न र भारतको विश्वासपात्र बनिरहन बिप्पा गरेर जुवा खेलेँ भनेझैँ दाहालले पनि छोरीका लागि धेरै कुरा जुवा खेलिसकेका छन् । छोरी हार्ने पक्कापक्की भएपछि उनले राज्यका सबै अङ्गलाई आफ्नो हितअनुकूल दुरुपयोग गरिरहेको बुझ्न पनि कठिनाइ पर्दैन । चितवनमा अरू संसद्वादी पात्र अब्बल र राष्ट्रवादी भएर होइन, दाहाल-देउवा-भारतको योजना खतरनाक भएकाले सबैको चासो र चिन्ता पनि बढेको छ । तर अब दलाल संसद्वादको भद्दा रूप यहाँ पनि छताछुल्ल भइसकेकाले आमजनसमुदाय हुने हुनामीको प्रतिरोधका लागि तयार भएर बसेका छन् । दलाल संसद्वादको स्थानीय तहको कथित दोस्रो चरणको चुनाव पनि खारेज गर्नुको विकल्प देशभक्त, जनवादी र क्रान्तिकारी जनसमुदायमा देखिँदैन । अन्यथा कालीकोट र चितवन प्रकरण भइरहने खतरा छ ।

लेखकहरूलाई सूचना

१. समसामयिक विषयका लेखरचना Preeti font मा टाइप गरेर ratokhabar@gmail.com मा पठाउनुहोला
२. अन्य सञ्चारमाध्यममा प्रकाशित वा प्रकाशनार्थ पठाएका रचना रातो खबरमा प्रकाशित गरिनेछैन कुनै पुस्तकमा प्रकाशित रचना नपठाउनुहोला
३. १२ देखि १५ सय शब्द नबढाईकन रचना पठाउनु पर्नेछ अन्यथा छाँटकाट गर्न सकिनेछ
४. अप्रकाशित रचना फिर्ता गर्ने प्रावधान छैन
५. प्रकाशित रचनाको राजनीतिक, वैचारिक तथा वैयक्तिक जबाफदेही लेखकमै हुनेछ

– रातो खबर साप्ताहिक

कालीकोट घटना

प्रतिक्रान्तिको जवाफ जनक्रान्ति

> *सारतः यो चुनाव देश र जनतालाई नयाँ प्रकारको द्वन्द्वमा धकेलेर थप सङ्कट पैदा गरी नेपाल र नेपालीको अस्तित्व नै मेट्ने प्रतिक्रान्तिकारी षड्यन्त्र थियो । यही कटु सत्य जनतालाई समयमै सुसूचित गर्नका लागि पार्टीले चुनाव खारेजी तथा बहिष्कारको योजना बनायो । अर्को कुरा, सरकारले चुनावमार्फत हाम्रो पार्टीलाई महामूर्ख बनाएर जनताबाट अलग्याई नष्ट गर्ने कुत्सित मनसाय राखेकाले यसको खारेजी र बहिष्कार अनिवार्य बन्यो ।*

भरत बम 'रणवीर'

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले समग्र राष्ट्र र जनताको मुक्ति र समृद्धिको उद्देश्य प्राप्तिका लागी एकीकृत जनक्रान्तिको नयाँ कार्यदिशा अगाडि सारेको छ । यो कार्यदिशाले सबैको ध्यान केन्द्रित गरिरहेको बेला कथित स्थानीय चुनाव खारेजी तथा बहिष्कारमा कालीकोट र मुगुका कारबाहीमा कार्यदिशा व्यावहारिक अभ्यासमा व्यक्त पनि भएको छ । त्यसैले यसबारे सङ्क्षिप्त चर्चा गर्न आवश्यक छ ।

१) चुनाव खारेज तथा बहिष्कारको योजनाबारे

पहिलो कुरा, सरकारले नयाँ राज्य स्थापना गर्नका साथै शान्ति, स्थायित्व, विकास र समृद्धिको नवयुगको सुरुआत गर्न जारी संविधानको कार्यान्वयन जरुरी छ र त्यसनिम्ति चुनाव अनिवार्य छ भनेर कथित स्थानीय चुनावको घोषणा गरयो । तर यो रूप पक्ष मात्रै थियो । यो त नेपाली जनता र विश्व समुदायलाई भुलभुलैयामा पार्ने कदम थियो । किनभने सारतः यो चुनाव देश र जनतालाई नयाँ प्रकारको द्वन्द्वमा धकेलेर थप सङ्कट पैदा गरी नेपाल र नेपालीको अस्तित्व नै मेट्ने प्रतिक्रान्तिकारी षड्यन्त्र थियो । यही कटु सत्य जनतालाई समयमै सुसूचित गर्नका लागि पार्टीले चुनाव खारेजी तथा बहिष्कारको योजना बनायो । दोस्रो कुरा, सरकारले चुनावमार्फत हाम्रो पार्टीलाई महामूर्ख बनाएर जनताबाट अलग्याई नष्ट गर्ने कुत्सित मनसाय राखेकाले यसको खारेजी र बहिष्कार अनिवार्य बन्यो । जस्तो कि जसरी मान्छे बिरामी हुँदा उपचार गर्नु हुन्न भन्ने मान्छे महामूर्ख हुन्छ, सामान्यतः यो विरोधको मर्म कसैले बुझ्दैन र त मिर्गौला

चोरी हुन्छ, घाँटीको समस्या पाठेघरको अप्रेसन, पाठेघरको समस्या घाँटीको अप्रेसन हुन्छ, परिणामतः बिरामीको अकाल मृत्यु हुन्छ । ठीक त्यसरी चुनावको विरोध बिरामीको उपचारको विरोधजस्तै थियो तर हामीले चुनावमार्फत हाम्रो देशको मिर्गौला चोरी गर्ने दलालको योजना अनि रोग एउटा अप्रेसन अर्कैको गर्ने साम्राज्यवादी षड्यन्त्रको विरोध र भण्डाफोर जरुरी ठान्यौँ । तेस्रो कुरा, चुनाव कार्यनीतिक कुरा हो । यसलाई रणनीति बुझ्ने वा बनाउने नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनको समस्यालाई हल गर्न अहिले चुनावको विरुद्ध खडा हुँदा नै नेपाली क्रान्तिको हित हुने निचोडसहित चुनाव खारेजी तथा बहिष्कारको योजना बनायौँ । चौथो कुरा, हाम्रो पार्टीले चुनाव खारेजी तथा बहिष्कारको योजना बनाएर अहिलेको लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको असलियत स्पष्ट पार्न र वैकल्पिक नयाँ धारा खडा गर्न चाहन्थ्यो । वास्तवमा राज्यले हामीप्रति लिएको नीति र गरेको व्यवहारले उसको असलियत स्पष्ट पनि भयो कि यो दलाल संसदीय फासिवादी गणतन्त्र हो र नयाँ स्वाधीन जनताको गणतन्त्र स्थापना आवश्यक छ ।

२) कालीकोट र मुगुका घटनाबारे

घटना १

मिति : २०७४ वैशाख २२ गते

स्थान : रास्कोट, ७ पुर्छेगाउँ, कालीकोट

प्रहरी सङ्ख्या २५, प्रहरीको उद्देश्य नेकपाको नेता र कार्यकर्ताको गिरफ्तारी

तर प्रहरीद्वारा नेकपा ब्युरो सदस्य विराटको छोराको विवाह वा जन्तमा हस्तक्षेप गरी विराटलाई नै गिरफ्तार गर्ने प्रयास भएपछि जनताद्वारा सशक्त प्रतिरोध । २ थान हतियारको क्षति र ५ प्रहरी घाइते भएपछि थप सशस्त्र, नेपाली सेना र प्रहरी गरी करिब १५० को सशस्त्र शक्तिले ३ घन्टाभन्दा बढी गाउँलाई घेराबन्दीमा राखे पनि अन्ततः रित्तो हात फर्किन बाध्य ।

घटना २

मिति : २०७४ वैशाख ३० गते

स्थान : राराछायानाथ नपा १२ शोवा गाउँ, मुगु

पार्टीको नेतृत्व र जनताको सहभागितामा मतदानका सबै सामग्री हरू (मतदान पेटी, पत्र र अन्य कागजातलगायत सबै) कब्जा, प्रहरीको हतियार कब्जा गरेर पनि पार्टीको नीतिअनुरूप फिर्ता गरेको ।

घटना ३

मिति : २०७४ वैशाख ३१ गते

स्थान : नरहरिनाथ गापा ६ माल्कोट

विवादको विषय : बहिष्कारको भोट खसालेर राज्यले नै धाँधली गरेपछि त्यसको जनता र पार्टीले शान्तिपूर्ण विरेध जनाउँदा प्रहरीद्वारा दमन र गोली प्रहार, १ जना धनरूप बटालाको मृत्यु (सहादत), अन्य ३ जना दानबहादुर बटाला, कुलबहादुर बटाला र बम (व्यासी) बहादुर विक घाइते ।

गोली चलेपछि पार्टीको नीति र नेतृत्वमा आक्रोशित जनताद्वारा मतदानका सबै सामग्री कब्जा गरी नष्ट गरेको र पार्टीको नीतिअनुरूप नै कब्जामा आएको प्रहरीको हतियार र अन्य सामग्री फिर्ता गरिएको ।

यो जनताको प्रतिरोधको उत्कर्ष हो । यो कारबाहीमा नेपाली सेनाले धरातलीय यथार्थ बुझेर नै दमन नगरेको र विप्लवको सेनाको आरोप खेप्नुपरेको अनि असईले प्रहरीलाई गोली हान्ने आदेश दिएर कार्यान्वयन नभएपछि आफैँ गोली चलाएको ।

३) एकीकृत जनक्रान्ति र कारबाहीका विशेषताहरू

क) नेतृत्व, जनता र सेनाको एकीकृत स्वरूप

सामान्यतः कुनै पनि क्रान्ति विशेषतः कम्युनिस्ट क्रान्ति सम्पन्न गर्न सही पार्टी नेतृत्व, सचेत, सक्रिय र सङ्गठित जनता (संयुक्त मोर्चा) अनि अनुशासित र लडाकु सेना हुनु अनिवार्य हुन्छ र यी तीनै तत्वको भूमिका आआफ्नो ठाउँमा सापेक्षिक रूपले महत्वपूर्ण र प्रमुख भए पनि यसको सही ढङ्गले एकीकृत स्वरूप निर्माण गरेर मात्र अबको क्रान्ति सम्पन्न गर्न सकिन्छ । त्यसैले चिनियाँ क्रान्तिपछि कम्युनिस्टहरूले सेनालाई बढी जोड दिएको र जनताको भूमिका कमजोर पर्न गएको साथै नेपालमा गलत नेतृत्वको कारण देश र जनतालाई पटकपटक धोका भएको निष्कर्षसहित असल नेतृत्व निर्माण र जनताको भूमिकामा जोड दिनु अनि जनता र सेनालाई एकीकृत गर्नु एकीकृत जनक्रान्तिको विशेषता वा मान्यता हो । कालीकोट र मुगुको उल्लिखित ३ वटै कारबाही वा घटनामा यिनै विशेषता तथा मान्यता देखापरेका छन् । किनकि जनता अग्रमोर्चामा गएर लडेको छ र सफल पनि भएको छ तर उसले नेतृत्वप्रतिको आस्था विश्वास अनि सेनाको आडभोरसामा लडेको छ । जनताबाट नेता र नेताबाट जनता अलग्याउने साम्राज्यवादी रणनीति जनताले असफल बनाइदिएको छ । किनकि कमरेड प्रकाण्ड र कमरेड रणवीर ठूलो युवा शक्ति (जनताको भाषामा जनसेना) सहित आएका छन् भन्ने खबरले जनता उत्साहित भएका थिए । यसरी सही नेतृत्व, सचेत, सक्रिय र संगठित जनता र सेना (मनोवैज्ञानिक रूपमा नै सही) को एकीकृत स्वरूप निर्माण हुन सकेर नै ती कारबाही सफल भएका हुन् ।

ख) प्रवृत्ति, प्रविधि र साहसको एकीकृत अभिव्यक्ति

हामी सबैलाई थाहा छ, एकीकृत जनक्रान्तिको निशाना दलाल प्रवृत्ति हो । त्यसैले यो १ विरुद्ध ९९ को लडाइँ पनि हो । वास्तवमा ९९ लाई एकीकृत गरेर मात्रै अबको क्रान्ति सफल हुन्छ । जसरी कालीकोटको माल्कोटमा नेपाली सेनाले तटस्थता अपनाएर जनतालाई साथ दियो राप्रपा उम्मेदवारले बलिदान गरे यद्यपि पहिले उनी माओवादी क्रान्तिकारी नै थिए । यो १ प्रतिशत दलाल प्रवृत्तिविरुद्ध ९९ प्रतिशत स्वाभिमानी जनताको प्रवृत्तिलाई एकीकृत गर्ने नीतिको व्यावहारिक अभिव्यक्ति हो । त्यस्तै अबको क्रान्तिमा प्रविधि र साहसलाई एकीकृत गर्ने र प्रविधिमा पनि उच्च र निम्न प्रविधिलाई एकीकृत गर्ने विशेषता एकीकृत जनक्रान्तिको विशेषता हो जो कालीकोटको माल्कोट, रास्कोट र मुगुका कारबाहीमा देखिएको छ । पार्टीको केन्द्रीय योजनालाई एकरूपताको बुझाइसहित जनतामा पुर्‍याउनु, नेतृत्वसहित सहरमा रहेको युवा विद्यार्थीको केन्द्रीकरण र उपस्थितिले स्थानीय पार्टी र जनताको साहसलाई नयाँ उचाइमा उठाएको थियो ।

ग) युद्धमाथि क्रान्ति हाबी हुनु वा गराउनु

हाम्रो पार्टीले भनेको छ, एकीकृत जनक्रान्ति भनेको युद्ध हैन बरु यो त राज्यद्वारा लादिएको अन्यायपूर्ण युद्धको विरुद्ध र विकल्पमा सारिएको क्रान्ति हो । जो अहिलेको कथित स्थानीय चुनाव खारेजी वा बहिष्कार अभियानमा थय स्पष्ट भयो । हाम्रो पार्टीले भनेको थियो कि नेपालको शान्ति प्रक्रिया, संविधानसभा असफल भएको छ र राज्यले नयाँ द्वन्द्व वा युद्ध लादिरहेको छ । हामीले त शान्तिपूर्ण तरिकाले भनेका छौँ यो चुनावले देशलाई शान्ति र समृद्धि हैन द्वन्द्व र सङ्कटतिर धकेल्दैछ, प्रतिक्रान्ति, संसद्वाद र उपनिवेशवाद ल्याउँदैछ । त्यसैले यसलाई बहिष्कार गर्नुपर्छ र शान्तिप्रक्रियाको पुनः समीक्षा गर्नुपर्छ तर राज्यले यति भनेकै भरमा जथाभाबी धरपकड र गिरफ्तारी गरेको छ, यातना दिएको छ, झूट्टा मुद्दा लगाएको छ । यसरी शान्तिपूर्ण रूपमा राजनीतिक गतिविधि गर्ने अधिकार पनि खोसेको छ, गोली चलाएर मान्छे मारेको छ । विडम्बना त के छ भने शान्तिको माला जपेर नथाक्ने संसदीय पार्टीहरूले मान्छे मारेका छन्, बम पट्काएका छन्, आगजनी गरेका छन्, गोली चलाएका छन् । यसरी विद्यमान राज्य र संसदीय पार्टीहरू युद्ध थोपरिरहेका छन् । यसको जबाफ पार्टीले क्रान्तिद्वारा दिँदै गएको छ । वास्तवमा कालीकोट र मुगुका जनताले राज्यले लादेको *युद्धको जबाफ क्रान्तिको मान्यताद्वारा ढुङ्गाको प्रयोग गरेर दिएर जित पनि हासिल गरे । तर राज्यको हामीप्रतिको युद्धनीति बदलिएन र निरन्तरतामा गयो भने स्वाभाविक छ । जनताका ढुङ्गाहरू अपर्याप्त हुनेछन् र आधुनिक बन्दुकहरू एकीकृत हुनेछन् ।*

घ) एकीकृत क्रान्तिकारी जनकारबाही

कालीकोटको माल्कोटको कारबाही विद्यमान दलाल राज्यको अन्त्य गरी स्वाधीन जनताको नयाँ राज्य स्थापना गर्ने उद्देश्यसहित स्वयम् जनताले अग्रमोर्चामा भाग लिएको छापामार, चलायमान र मोर्चाबद्ध कारबाहीका रूपको केन्द्रीकरण भएको एकीकृत क्रान्तिकारी जनकारबाही हो, यो हाम्रो एकीकृत जनक्रान्तिको नयाँ विशेषता पनि हो । वास्तवमा राज्यले नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका नेताहरू भएको ठाउँहरू पश्चिम नेपाल त्यसमा पनि पहिलो चरणमा कालीकोटलाई विशेष रूपले हेरेर केन्द्रीय योजनामा राखेको भए पनि यस्तै घटना हुने अनुमान गरेको थिएन ।

निर्ष्कषमा के भन्न सकिन्छ भने एकीकृत जनक्रान्तिको नयाँ कार्यदिशा व्यवहारतः सही

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

bdglj?4 zlQmzfnL k|t/fly u5f}+

हेमन्तप्रकाश वली 'सुदर्शन'
स्थायी समिति सदस्य, नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी

➲ ***वर्तमान राजनीतिक परिस्थितिलाई कसरी हेरिरहनुभएको छ ?***

सैद्धान्तिक रूपमा भन्नुपर्दा राजनीति र अर्थतन्त्र अभिन्न रूपमा जोडिएका हुन्छन् । यही कारणले गर्दा मार्क्सले यसलाई राजनीतिक अर्थशास्त्र भन्नुभएको थियो । लेनिनले राजनीति भनेको अर्थतन्त्रको केन्द्रीय अभिव्यक्ति हो भन्नुभएको छ । राजतन्त्रको अन्त्य र कथित लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना गरिएपछि नेपालमा दलाल पुँजीवादी अर्थतन्त्र हाबी भएको छ । दलाल पुँजीवाद भनेकै आफ्नै देशमा विकसित उद्योग र कारखानाबाट उत्पादित माल उपभोग र वितरण गर्ने होइन, बरु विदेशमा उत्पादित माल आयात गरी महँगोमा बिक्री गर्ने र स्वदेशको कच्चा पदार्थ माटोको मूल्यमा साम्राज्यवादलाई निर्यात गर्ने पराश्रित पुँजीवाद हो । नेपालका वर्तमान संसद्वादी दलहरू दलाल पुँजीवादमाथि आश्रित छन् । यी दलहरू साम्राज्यवादको दानापानी खाएका घोडाहरू हुनाले उसले जता लगाम तान्यो त्यतै कुद्छन् । यो कुरा हाल भइरहेको कथित स्थानीय चुनावले पुष्टि गर्दछ । यसबाट के निष्कर्ष निस्कन्छ भने कम्युनिस्ट क्रान्तिकारीहरू, दलाल पुँजीवादका विरोधी देशभक्त र प्रगतिशील शक्तिहरू मिलेर औद्योगिक पुँजीको विकास गर्न दलाल पुँजीवादी राज्यसत्तालाई वैज्ञानिक समाजवादी राज्यसत्ताले प्रतिस्थापन गर्नुपर्दछ ।

भर्खरैको स्थानीय चुनावलाई नियाल्दा संसद्वादी दलहरूमा राष्ट्रिय आत्मसमर्पणवादको पराकाष्ठा नै देखियो । नेपाली काङ्ग्रेस र नेकपा (माके) बीच, नेकपा (एमाले) र राप्रपाबीच, नयाँ शक्ति नेपाल र सङ्घीय समाजवादी पार्टीबीचको चुनावी तालमेल भारतीय साम्राज्यवादको योजनामा भएको छ । यसखालका वर्गसमन्वयलाई पराकाष्ठामा पुऱ्याएर नै राष्ट्रिय आत्मसमर्पणवादमा पतन गराउन सकिन्छ । मधेसवादी दलहरूले त उनीहरूलाई प्रत्यक्ष मार्गदर्शन गरिरहेकै छन् । उनीहरू वास्तवमा इन्दिरा गान्धीले १९७५ मा तय गरेको उद्देश्य पूरा गर्न चाहन्छन् । उनको उद्देश्य के थियो भन्ने कुरा 'र' का पूर्वअधिकारी आरके यादवले आफ्नो किताब 'मिसन र' मा लेखेका छन्, "काओ (भारतीय गुप्तचर संस्था 'र' का संस्थापक प्रमुख) ले मलाई के भनेका थिए भने सिक्किमको विलयपछि चीनको बढ्दो उपस्थितिले गर्दा भारतीय प्रधानमन्त्री इन्दिरा गान्धीको निदहराम गरिरहेकाले नेपालको तराई क्षेत्रलाई अलग्याउने उनको योजना थियो । उनले १९७५ मै भारतका लागि माओवादी खतराको भविष्यवाणी गरेका थिए जुन अहिले भारतका लागि गम्भीर सुरक्षा चुनौती बनेको छ । यद्यपि भारतमा राजनीतिक अस्थिरताको कोणबाट नेपालको तराईलाई विलय गर्ने कुरा स्थगित गर्नु पर्दथ्यो जसबेला सिक्किमलाई भारतीय सङ्घमा विलयको लगत्तै जुन १९७५ मा इन्दिरा गान्धीले देशमा आपत्कालीन स्थितिको घोषणा गरेकी थिइन् । धेरैजसो विपक्षी नेताहरू उनले गिरफ्तार गरेकी थिइन् र आन्तरिक राजनीतिक भुमरीले गर्दा बाह्य क्षेत्रीय योजना सूत्रीकरण गर्न अवरुद्ध भएको थियो । दुर्भाग्यवस, १९७७ मा भएको चुनावमा इन्दिरा गान्धी पराजित भइन् र उनको पार्टी सत्तामा आउन पाएन र काओको तराई विलय गराउने कारबाही र अरू कार्यभारले ठोस रूप लिन पाएनन्" -पृ.२६३,२०१४, मानस प्रकाशन ।

कति खतरनाक छ ! 'र' का पूर्वअधिकारीले प्रकाशमा ल्याएको र भूतपूर्व प्रम इन्दिरा गान्धीको निर्देशनमा संस्थापक 'र' प्रमुख आरएन काओले नेपालको तराईलाई भारतमा गाभ्न बनाएको योजना ।

आज एकातिर, इन्दिरा गान्धीको यही अधुरो कार्यभार पूरा गर्न टुप्पीदेखि पैतालासम्मको बल लगाइरहेका छन्- दलाल संसद्वादी दलहरूले । अर्कोतिर नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको नेतृत्वमा देशभक्त र प्रगतिशील शक्तिहरू राष्ट्रियता, जनतन्त्र र जनजीविकाका प्रश्नहरू उठाएर सङ्घर्ष गरिरहेका छन् ।

आजको नेपालको राजनीतिक स्थिति यही हो ।

➲ ***तपाईंहरू भूमिगत जानुभयो भन्ने चर्चा छ नि ?***

हामी अहिले भूमिगत होइन, बरु जनताका बीचमा छौँ । यो रहरको कुरा होइन, क्रान्तिको आवश्यकता र आजको वस्तुस्थितिअनुरूप अपनाइने एउटा कार्यशैली हो ।

➲ ***दोस्रो चरणको स्थानीय तहको निर्वाचन हुँदैछ । त्यसप्रति यहाँको भूमिका कस्तो रहला ?***

पहिलो चरणमा हामी शान्तिपूर्ण तरिकाले यसको औचित्य नरहेको र विकल्प स्थानीय जनसत्ता भएको कुरा राख्दै जनताको बीचमा अभियान लिएर जाँदा हाम्रो पार्टीका नेता र कार्यकर्ताहरूलाई गिरफ्तार गरी निर्मम यातना दिइएको छ । अहिलेसम्म प्रमुख जिल्ला अधिकारीले धरौटी लिएर छोड्ने र बाहिर निस्कनेबित्तिकै पुलिसले समातेर फेरि थुन्ने काम भएको छ । यसले के देखाउँदैछ भने विद्यमान राज्यसत्ता फासिवाद लागू गर्न खोज्दैछ । यसले जनप्रतिरोध जन्माउँछ । कथित दोस्रो चरणको स्थानीय निर्वाचनमा हामी आफ्नो अभियानमा अघि बढ्दै जान्छौँ, दमन भयो भने कडा जनप्रतिरोधलाई कसैले रोक्न सक्तैन ।

➲ ***सरकारले तपाईंका कार्यकर्ताहरूलाई देशैभरि गिरफ्तार गर्ने, झूट्टा मुद्दा लगाउने गरिरहेको छ । सरकारको यो रबैयाले के कुराको सङ्केत गर्दछ ?***

यसले जनप्रतिरोध जन्माउँदैछ है भनेर माथि नै भनिसकिएको छ । २०५२ तिरका सरकारका रबैया पनि यस्तै थिए । राज्यसत्ता उही हो, फरक कति हो भने त्यसबेला दमनको प्रतिरोध गर्नेहरू अहिले दमन गर्नेहरूको अग्रपङ्क्तिमा छन् । उनीहरूको हिसाबकिताब पनि जनताले अग्रपङ्क्तिमै राखेर चुक्ता गर्नेछ । थप कुरा उनीहरू क्रान्तिका धोकेबाजहरू पनि हुन् । उनीहरू कार्ल लिब्नेख्त र रोजा लग्जेम्बर्गका हत्यारा सिदेमान हुन चाहन्छन् भने हाम्रा दस हजारभन्दा बढी कार्ल र रोजाको पङ्क्ति ग्रहण गर्न हामी तयार छौँ ।

➲ ***चुनाव खारेजी अभियानलाई क्रान्तिसँग जोड्छौँ भन्नुभएको छ । त्यसको अर्थ के हो ?***

हाम्रो चुनाव खारेजी अभियान जनताको शोषण, दमन र अत्याचार गरिरहेको दलाल पुँजीवादी संसदीय व्यवस्थाको विकल्प वैज्ञानिक समाजवादसँग जोडिएको छ । नेपाली जनताले पटकपटकका क्रान्तिमा हजारौँको सङ्ख्यामा आहुती दिएका छन्, यातना भोगेका छन् र अङ्गभङ्ग भएका छन् । परिणाममा उनीहरूले उही संसदीय व्यवस्थाको यातना र शोषण भोग्नुपरेको छ । हिजो आफैँले ज्यान दिएर सुरक्षा गरेका र भरणपोषण गरेका नेताहरूले फेरि उही राज्यसत्तामा पुगेर आफ्नै दमन गर्न आउँछन् । नयाँ रूप र रङको पुनरावृत्तिविरुद्ध सांस्कृतिक विद्रोहसँग पनि यो जोडिएको छ ।

➲ ***तपाईंहरूले भर्खरै राजनीतिक परिषद् (पीबी) को बैठक सम्पन्न गर्नुभएको खबर छ । त्यसका मुख्य निर्णयहरू केके छन् ?***

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी केन्द्रीय समितिको राजनीतिक परिषद्ले मूलतः कथित स्थानीय चुनाव खारेजी अभियानको प्रारम्भिक समीक्षा गर्दै यसको विकास गर्ने निर्णय गरेको छ ।

➲ ***पहिलो चरणको चुनाव खारेजी अभियानको समीक्षा कस्तो रह्यो ?***

यो अभियानले दलाल पुँजीवादी संसदीय व्यवस्थाको विकल्प धाराको वाहक हाम्रो पार्टी रहेको कुरा जनतामा स्थापित गरेको छ । पार्टी बलियो बनाउने आधार प्रदान गरेको छ । राज्यको दमन भएमा कालीकोटको मालकोटजस्तो नमुना जनप्रतिरोध जनताले गर्न सक्छन् भन्ने कुरा स्पष्ट पारेको छ । सयौँ नेता र कार्यकर्ताहरूको गिरफ्तारी र उनीहरूको क्रान्तिकारी भावनाले जनतालाई पार्टीप्रति आशावादी र प्रज्वलित बनाएको छ । साठी प्रतिशत मतदाता जनताले संसद्वादीहरूलाई मतदान गरेका छैनन् र बाँकीले सेना र प्रहरीको घेराबन्दीको आडमा दलाल संसद्वादी गुन्डाहरूको करकापले मत खसालेका छन् । दलाल पुँजीवादी राज्यसत्ताद्वारा प्रतिबन्ध लगाउने उद्देश्यका साथ गरिएको हस्तक्षेप परबाह नगरी रातो खबर सञ्चार सञ्जालले सत्यतथ्य जनतामा पुऱ्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ । मानवअधिकारकर्मीहरूको पनि सत्यतथ्य जनताको बीचमा लिने कुरामा महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । हाम्रो पार्टी अझै जनताको बीचमा पुग्न आवश्यक छ भन्ने कुरा स्पष्ट पारेको छ । सङ्क्षिप्त समीक्षा यही नै हो ।

➲ ***प्रसङ्ग बदलौँ, भारतीय प्रहरी गत बिहीबार डोटी प्रवेश गरी त्यहाँको एक नागरिकलाई अपहरण गरेको छ र नेपाल प्रहरीले अपहरणकारीलाई नै छोडिदिएको छ । यो घटनालाई कसरी हेरिरहनुभएको छ ?***

आज साम्राज्यवादले आफ्ना कठपुतलीमार्फत नवउपनिवेश चलाइरहेको छ । नेपालका शासकहरू भरतका कठपुतली भएको कुरा यो घटनाले पनि पुष्टि गरेको छ । यही कारणले गर्दा नेपाल प्रहरीले ती अपहरणकारीलाई पक्राउ गरिसकेको अवस्थामा पनि कठपुतली सरकारको आदेशमा ससम्मान र सुरक्षित सीमापारि पठाइएको छ । यस घटनाका बारेमा हाम्रो पार्टीका प्रवक्तामार्फत हाम्रो धारणा पनि सार्वजनिक भइसकेको छ । फेरि नेपालमा भीमसेन थापा र भीमदत्त पन्त जन्मन जरुरी भइसकेको छ । "पश्चिम किल्ला काँगडा, पूर्वमा टिस्टा पुगेथ्यौँ; कुन शक्तिको सामुमा, कहिले हामी झुकेथ्यौँ" जस्ता राष्ट्रिय गीत घन्काउँदै नेपालले आफ्ना गुमेका भूभाग फिर्ता लिने अभियान सञ्चालन गर्नुपर्ने बेला आएको छ ।

➲ ***चितवन भरतपुर महानगरपालिकाको मतगणना विवादबारे के भन्नुहुन्छ ?***

यो धाँधलीको पराकाष्ठा र हरुवा गोरुको छेरुवा दाउबाहेक अरू केही पनि होइन । काङ्ग्रेस र एमाले संसदीय चुनावमा धाँधली गर्न अभ्यस्त भइसकेका खेलाडी हुन् भने माके नयाँ पऱ्यो । सत्ताको बलमा गरिएको उसको धाँधली नयाँ जोगीले बढी खरानी घसेजस्तै भएको छ । मतपत्र च्यात्न लगाएर १९ वडाको पुनर्निर्वाचन गर्न लगाउनु आची गर्नेलाईभन्दा देख्नेलाई लाज भएको छ । संसदीय व्यवस्थाअन्तर्गत हुने चुनावको योभन्दा नाङ्गो चित्र अर्को पाउन गाह्रो छ ।

➲ ***कमरेड किरणले यहाँहरूको कार्यदिशालाई रहस्यवादी तथा गन्तव्यविहीन भन्नुभएको छ नि ?***

कमरेड किरणजस्तो परिपक्व नेताले नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको यति स्पष्ट कार्यदिशालाई रहस्यवादी तथा गन्तव्यविहीन भन्नु दिउँसै रात पार्नुजस्तै हो । उहाँले हाम्रो दस्तावेज पाउनुभएको छ । मलाई लाग्छ, उहाँले त्यो दस्तावेज पढ्नुभएको छ । पढ्नुभएको छैन भने त्यो उहाँको लापरबाही हो । लेनिनको सशस्त्र विद्रोह र माओको दीर्घकालीन युद्धको विकास एकीकृत जनक्रान्तिबाट जनसत्ताहरू निर्माण गर्दै वैज्ञानिक समाजवादमा पुग्नु हाम्रो कार्यदिशा हो । मालेमावाद हाम्रो मार्गदर्शक सिद्धान्त हो । हामीले आठौँ महाधिवेशनमा यसको विकासका लागि शिलान्यास गरेका छौँ । पार्टी, जुझारु शक्ति र संयुक्त मोर्चा निर्माण हाम्रो व्यावहारिक जीवनको अभ्यासमा छ । राजनीतिक क्रान्तिसँगै सांस्कृतिक क्रान्ति अघि नबढाईकन प्रतिक्रान्ति रोक्न सकिँदैन । अन्तर्राष्ट्रिय भाइचारा सम्बन्ध र साम्राज्यवादविरोधी संयुक्त मोर्चाको विकास गर्नुपर्छ । यी नै हाम्रो कार्यदिशाका मूल पक्ष हुन् ।

बरु क. किरणले नेतृत्व गरेको नेकपा (क्रामा) को कार्यदिशा र कार्यनीतिबीच कत्तिको तालमेल रहेको छ ? वर्तमान परस्थितिमा कथित स्थानीय चुनाव उपयोग गर्ने कार्यनीतिले पुरानो सत्ता बलियो बनाउन मद्दत गर्छ कि कमजोर बनाउन ? यो त पुष्पकमल दाहालगायत संशोधनवादी र संसद्वादीहरूलाई सेवा गर्ने काम भएन र ? सारा संशोधनवादीहरू संसद्वादी आहालमा डुबेको बेला क्रान्तिकारीहरूले जनतालाई कम्युनिस्ट लक्ष्य र उद्देश्यतिर स्पष्ट मार्गदर्शन गर्ने हो कि अझै अन्योलको भुमरीमा फसाउने हो ? आखिर मोहनविक्रम र तपाईंको कार्यदिशामा के फरक भयो र ? दिन काट्ने, काल पर्खने कार्यदिशाले काम चल्दैन कमरेड । यो देशमा क्रान्ति गर्नुपर्छ भनेर शिरमा कफन बाँधेका क्रान्तिकारीहरूलाई अर्को क्रान्तिकारीले त प्रोत्साहन पो दिनुपऱ्यो, खुट्टा तान्ने र भ्रम पार्ने कामले त प्रतिक्रियावादी र संशोधनवादीलाई नै मद्दत पुऱ्याउँछ ।

➲ ***संसदीय चुनावमा भाग लिएका कतिपय नेताहरूले तपाईंहरूको चुनाव खारेजीलाई अवसरवादी बहिष्कार भनेका छन् । त्यस खालको टिप्पणीप्रति यहाँहरूको प्रतिक्रिया कस्तो रहला ?***

यो त जो चोर उसैको ठूलो स्वर भनेजस्तै हो । जो दलाल पुँजीवादी संसदीय व्यवस्थालाई बचाउन र आत्मसुरक्षावादले ग्रसित छाला बचाउन चुनावमा भाग लिन्छन् तिनले चुनाव बहिष्कार गरी संसदीय व्यवस्थाको विकल्प देखाउने क्रान्तिकारीहरूलाई अवसरवादी देख्नु उनीहरूमा आएको विश्वदृष्टिकोणमै विचलन हो । योभन्दा बढी भन्नु जरुरी नै छैन ।

यहाँ सबै किसिमका स्वस्थ, स्वच्छ र स्वास्थ्यवर्द्धक मासु एउटै मार्केटबाट एकीकृत गरी पार्किङ्को व्यवस्था सहित प्रचलित सरकारी मापदण्ड अनुसार विक्री-वितरणको व्यवस्था गरिएको छ ।

कमलनगर टोल विकास समिति
भरतपुर-३, नारायणगढ, चितवन

वर्ष ३, अङ्क १, पूर्णाङ्क ९६ | रातो खबर साप्ताहिक

मानव अधिकार ...

आस्थाका आधारमा बिनाकारण थुप्रै व्यक्तिहरुलाई पक्राउ गरी थुनामा राखी झूट्टा तथा बनावटी तथ्य बनाई केही सार्वजनिक (अपराध र सजाय) ऐन, २०२७ अन्तर्गत झूट्टा मुद्दा लगाई २५ दिनसम्म थुनामा राखी त्यस्ता मुद्दामा प्रमुख जिल्ला अधिकारीबाट धरौट आदेश गरी सो अनुसार सम्बन्धित व्यक्तिले धरौट रकम जम्मा गरेपछि सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयपरिसरबाटै प्रहरीद्वारा पुनः पक्राउ गरी केही समय बेपत्ता पारी पुनः सोही ऐन अन्तर्गतको झूट्टा मुद्दा लगाई थुनामा राख्ने गरेको र यस्तो अवस्थामा कानूनव्यवसायीलाई भेट्न र सल्लाह लिन नदिइएको सरकारको कार्यप्रति जनअधिकार अभियान नेपालको गम्भीररुपमा ध्यानाकर्षण भएको छ । सरकारका उक्त कार्यहरुले मानवअधिकार तथा मौलिक हकको गम्भीर उल्लंघन भएको यस जनअधिकार अभियान नेपालको ठहर छ ।

नेपालमा विगत लामो समयदेखिको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक आधारमा वर्गीय, क्षेत्रीय, जातीय एवं लैंगिक उत्पीडन एवं विभेदको अन्त्यका लागि नेपाली जनताले चलाएको संघर्ष, क्रान्ति, युद्ध एवं जनआन्दोलनमा हजारौं नागरिकहरुले बेपत्ता हुनुपऱ्यो, ज्यान गुमाउनुपऱ्यो, अंगप्रत्यंग गुमाउनुपऱ्यो र घरबासविहीन हुनुपरेको यथार्थता हामी सामु ताजै छ । तर परिवर्तनका लागि जनताले भोगेका पीडा एवं जनचाहना र म्यान्डेटको सम्मान गर्नेतर्फ सरकार सञ्चालक राजनीतिक दलका नेतृत्वहरुको उदासीनता देखिदै आएको छ । बरु सरकारमा बस्नेहरु यथास्थितिमा रमाउने र युद्ध, आन्दोलन र क्रान्ति दबाउनेहरुलाई नै पुरस्कृत गर्दै आएका छन् । यसैगरी, पछिल्लो समयमा व्यक्तिका राजनीतिक विचार र आस्थामाथि समेत हस्तक्षेप गर्न र त्यसका लागि राज्यसत्ताको दुरुपयोग गर्न उद्यत देखिएका छन् । सरकारको यस किसिमको रबैयाबाट नागरिकहरुलाई जथाभावी पक्राउ गर्ने, गैरकानुनी थुनामा राख्ने कार्यहरुले थप प्रश्रय पाउन सक्ने र व्यक्ति बेपत्ता पार्ने जस्तो जघन्य अपराध हुने सम्भावना समेत पुनः देखापरेको छ ।

प्रत्येक नागरिकलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताको प्रत्याभूति गर्दै निजको विचार र अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, बिना हातहतियार शान्तिपूर्वक भेला हुने र नेपालको कुनै पनि भागमा आवतजावत गर्ने स्वतन्त्रता, राजनीतिक दल एवं संघ, संस्था खोल्ने स्वतन्त्रता समेतका स्वतन्त्रताहरुको हक संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हकहरु हुन् । त्यसैगरी, तत्काल प्रचलित कानूनले सजाय नहुने कुनै काम गरेबापत कुनै व्यक्ति सजायको भागी हुने छैन भनी व्यक्तिलाई न्यायसम्बन्धी हक समेत संविधानले प्रदान गरेको छ । यस्ता अधिकारहरु मानवअधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्रलाई आत्मसात् गर्दै नेपाल पक्ष भएको नागरिक तथा राजनीतिक अभिसन्धिद्वारा प्रदत्त व्यक्तिका आधारभूत अहरणीय नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारहरु हुन् ।

कुनै पनि राजनीतिक विचार वा आस्था राख्न पाउने, कुनै पनि राजनीतिक दल वा संगठनमा आबद्ध हुने र निर्वाचनमा सहभागी हुने वा नहुने व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता भएको र आफ्ना जायज मागहरु सहित शान्तिपूर्ण विरोध गर्न पाउनु समेत नागरिकको मौलिक हक एवं नागरिक तथा राजनीतिक मानवअधिकार समेत भएकोले नागरिकको मौलिक हक, अधिकार र मानवअधिकारको प्रत्याभूति तथा सम्मान गर्न, राजनीतिक आस्था र विचारको आधारमा पक्राउ नगर्न, मुद्दा नलगाउन, थुनछेक नगर्न, यातना नदिन, थुनामा परेको व्यक्तिलाई कानून व्यवसायीसँग भेट र सल्लाह लिन दिन समेत जनअधिकार अभियान नेपाल नेपाल सरकार र सुरक्षानिकायको गम्भीर ध्यानाकर्षण गराउँछ । साथै, उल्लेखित आधारभूत मानवअधिकार तथा मौलिक हकसँग सम्बन्धित गम्भीर विषयप्रति राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार संघ, संगठन तथा व्यक्तिहरु समेतको गम्भीर ध्यानाकर्षण गराउँछ ।

साथै, राजनीतिक विषयहरु वार्ता तथा राजनीतिक तवरबाटै समाधान गर्न पनि जनअधिकार अभियान नेपाल सम्बन्धित सबै पक्षलाई आग्रह गर्दछ ।

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका नेता तथा कार्यकर्ता भएको भन्दै राजनीतिक विचार वा आस्थाका आधारमा सरकारका सुरक्षाकर्मीले पक्राउ गरी हिरासतमा राखेका व्यक्तिहरुको विवरण

पक्राउ परेका व्यक्तिको नाम, थर	लिङ्ग	ठेगाना	कैफियत
भीमप्रकाश पुन	पुरुष	भालुवाङ, दाङ	भालुवाङबाट २०७४।०२।१७ गते पक्राउ गरी हाल लमही प्रहरी चौकीमा हिरासतमा
मानबहादुर बोगटी	”	राप्तीपालिका गंगापरस्पुर, राप्तीपारी, दाङ	२०७४।०२।१६ गते पक्राउ गरी हाल हाल जिप्रका घोराहीमा हिरासतमा
भीमबहादुर विक	”	घोराही, हापुर, दाङ	जेठ ८ गते पक्राउ गरी हाल घोराही नगरप्रहरी कार्यालयमा हिरासतमा
हरि केसी	”	”	”
शंकर तामाङ, २८	”	साविक गेर्खु गाविस हाल विदुर नगरपालिका-११, धादिङ	वैशाख २३ गते नुवाकोट, विदुरचोकमा चिया पिउँदै गर्दा पक्राउ गरी धरौटी जम्मा गर्दा पनि पुनः पक्राउ गरी हाल धादिङ जिप्रकामा हिरासतमा
बुद्ध गुरुङ	”	सिद्धलेक गाउँपालिका, नुवाकोट	धादिङमा पक्राउ गरी धरौटी जम्मा गर्दा पनि पुनः पक्राउ गरी हाल नुवाकोट जिप्रकामा हिरासतमा
नवराज अधिकारी	”	त्रिपुरासुन्दरी, नुवाकोट	” ”
राजकुमार गुरुङ	”	सिद्धलेक गाउँपालिका, नुवाकोट	” ”
घन बहादुर घले	”	”	” ”
राज घले	”	”	” ”
मोहन घले	”	”	” ”
सूर्यबहादुर तामाङ	”	बेनीघाट गाउँपालिका, नुवाकोट	” ”
सुन्दर तामाङ	”	गजुरी गाउँपालिका, नुवाकोट	” ”
बेलबहादुर तामाङ	”	”	” ”
कण बहादुर घले	”	सिद्धलेक गाउँपालिका, नुवाकोट	” ”
सन्देश पौडेल	”	सिन्धुली	रु. ५००० धरौटी माग गरेकोमा धरौटी राखेमा पुनः पक्राउ गर्ने भनी प्रहरीद्वारा भनिएको हुँदा सो डरले धरौटी नराख्दा हाल सिन्धुली कारगारमा
हरिकृष्ण घिमिरे	”	”	”
बोधराज घिमिरे	”	”	”
जगत विक	”	खुर्कोट, सिन्धुली	”
ध्रुव किराती, ५७	”	सिन्धुली कागेश्वरी दुवाकोट डेरा, सिन्धुली	२०७४।०१।२४ मा पक्राउ गरी हाल जगाती प्रहरी वृत्तमा हिरासतमा
जाहिर हुसेन	”	धुनषा	रु. ५००० धरौटी माग गरेकोमा धरौटी राखेमा पुनः पक्राउ गर्ने भनी प्रहरीद्वारा भनिएको हुँदा सो डरले धरौटी नराख्दा हाल धनुषा कारगारमा
प्रकाश ओली	”	सुर्खेत	रु. ५००० धरौटी माग गरेकोमा धरौटी राखेमा पुनः पक्राउ गर्ने भनी प्रहरीद्वारा भनिएको हुँदा सो डरले धरौटी नराख्दा हाल सुर्खेत कारगारमा
मोहन केसी, ३५	”	दार्मा गापा -१, सल्यान	घरैबाट वैशाख २० गते पक्राउ गरी ५००० धरौटी लिई पुनः प्रहरी हिरासतमा राखी जिप्रकामा दैनिक हाजिरी गर्ने सर्तमा छोडिएको
सुकलाल बस्नेत		ढारेचौर गापा, सल्यान	”
घनश्याम नेपाली	”	शारदा नगरपालिका, सल्यान	”
टोपबहादुर डाँगी	”	रोल्पा, सल्यान	”
गणेश पन्धाक लिम्बू	”	मोरङ, मोरङ	रु. १००० धरौटी माग गरेकोमा धरौटी राखेमा पुनः पक्राउ गर्ने भनी प्रहरीद्वारा भनिएको हुँदा सो डरले धरौटी नराख्दा हाल मोरङ कारगारमा
मौसम राई	”	सखुवा, मोरङ	हाल उर्लाबारी इलाका चौकीमा
उदय राई	”	बेलबारी, सुनसरी	२०७४।०१।२९ मा पक्राउ परी सिडीओले धरौटीमा छोड्नासाथै २०७४।०२।२२ गते पुन पक्राउ गरी हाल इलाका प्रहरी कार्यालय, पकलीमा हिरासतमा
सुरज राई	”	भोजपुर, सुनसरी	” ”
सुरेश राई	”	धरान, सुनसरी	” ”
अमृता लिम्बू	”	धरान, सुनसरी	” ”
खड्ग कुमारी राई	महिला	धरान, सुनसरी	” ” (तीन वर्षको बच्चा सहित)
मीना धामी	महिला	भरौल, सुनसरी	” ”
मोहन कार्की	पुरुष	इनरुवा, सुनसरी	२०७४।०२।०१ गते पक्राउ गरी जिप्रका सुनसरीमा हिरासतमा ।
युवराज आचार्य, ३२	”	सर्लाही भक्तिपुर, हाल सूर्यविनायक डेरा, भक्तपुर	२०७४।०१।२२ पक्राउ गरी ५०० धरौटी लिएर हाल ठिमी प्रहरी वृत्तमा हिरासतमा
जोवन तामाङ, ४५	”	सूर्यविनायक, काँक्राबारी, भक्तपुर	२०७४।०१।२९ मा पक्राउ गरी हाल ठिमी प्रहरी वृत्तमा हिरासतमा
मिलन राई	”	भोजपुर	२०७४।०१।२४ मा पोखराबाट पक्राउ परी हिरासतबाट छोडी पुनः पक्राउ गरी कास्की जिप्रकामा हिरासतमा
शिव क्षेत्री	”	पर्वत	” ”
प्रवल भण्डारी	”	स्याङ्जा	” ”
दिलबहादुर तामाङ	”	गोरखा	” ”
सुनिल कुमाल	”	तनहुँ	” ”
राजकुमार सुनार	”	पोखरा	” ”
			३ जना पक्राउ परी धरौट तिरेर पनि पुनः पक्राउ तर हाल पर्वत जिप्रका हिरासतमा (नाम नखुलेको)
		म्याग्दी	४ जना पक्राउ परी धरौट तिरेर पनि पुनः पक्राउ भई हाल जिप्रका म्याग्दीमा हिरासतमा (नाम नखुलेको)
		तनहुँ	२ जना पक्राउ परी तनहुँ जिप्रकामा हिरासतमा तर हाल नाम नखुलेको
		रुकुम	२३ जना पक्राउ गरेकोमा केहीलाई छोडिएको केही जिप्रका रुकुममा हिरासतमै रहेको
कमल विक	पुरुष	सात्तला, दैलेख	वैशाख १९ गते पक्राउ गरी रु. ५००० धरौटी लिएर जेठ १२ गते पुनः पक्राउ परी हाल दैलेख जिप्रकामा हिरासतमा
गोविन्द विक	”	”	”
भूपेन्द्र विक	”	”	”
नगेन्द्रबहादुर सिजापति	”	दैलेख, तिलेपाटा	”
प्रेमबहादुर विक	”	रासकोट, कालीकोट	”
पान बहादुर लामा, ३६	पुरुष	धनुषा	सुतिरहेको अवस्थामा इलाका प्रहरी गौरीडाँडाले पक्राउ गरी हाल जलेश्वरको जिल्ला प्रहरीमा हिरासतमा
इब्राहम आरम कवाडी, अं ६०	पुरुष	धनुषा, पदष	” ” निज विरामी भई जनकपुर अंचल अस्पतालमा उपचार समेत गराएको
मिथिला चौहान, ४५	महिला	”	

चितवन	नाम	ठेगाना	पक्राउ मिति	स्थान	धरौटी	मुद्धाको प्रकृति	पुनः पक्राउ	हाल
”	पुरन राई	भरतपुर	२०७४/०१/२६	शिवघाट चितवन	तीनहजार	सार्वजनिक	२०७४/२/१२	हेटौडा जिप्रका
”	शंकर गुरुङ	भरतपृ‘र	२०७४/०१/२६	शिवघाट चितवन	,,	सार्वजनिक	२०७४/२/१२	,,
”	रघुवीर शर्मा	खैरेनी-३	२०७४/०१/२०	खैरेनी घरबाट	,,	सार्वजनिक	२०७४/२/१२	,,
”	रोशन कार्की	खैरेनी-३	२०७४/०१/२०	खैरेनी घरबाट	,,	सार्वजनिक	२०७४/२/१२	,,
”	रामबहाद्धुर लामा	खैरेनी ३	२०७४/१/१९	घरमा राति सुतिरहेका बेला	,,	सार्वजनिक	२०७४/२/१२	,,

नोट : – चितवन जिप्रकाबाट आएका सादा पोशाकका पुलीसले विना पुर्जी पक्राउ गरी चितवन जिप्रकाको हिरातमा राखिएको । २०७४/०२/१ गते जिल्ला प्रशासन कार्यलयले प्रति व्यक्ति रु ३०००/ धरौटी लिइ केहि समय छोडेर पुन पक्राउ गरी हेटौडा जिप्रकमा लगिएको छ ।

हितकारी आपसी सहयोग

पाइ शि (Bai Shi)

सन् २०१३ सेप्टेम्बरमा कजाखस्तानको राजकीय भ्रमणमा चिनियाँ राष्ट्रपति सी जिडपिङले रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र निर्माणको प्रस्ताव राखेका थिए । युरेसिया महादेशमा पर्ने प्राचीन व्यापार मार्गमा रहेका मुलुकबीच व्यापार र यी देशहरूमा पूर्वाधारको सञ्जालवृद्धि गर्न रेसम मार्गले सहजीकरण गर्ने विश्वास गरिएको छ ।

मे ७-१२ (२०१५-सं) मा सीले कजाखस्तान, रुस र बेलायतको पछिल्लो युरेसियाली भ्रमण गर्दा राष्ट्रपति सीको प्रस्ताव आतिथ्य राष्ट्रको सामूहिक र राष्ट्रिय विकास कार्यक्रमसँग प्रभावकारी रूपमा एकीकृत हुने बलियो सम्भावना रहेको देखिन्थ्यो ।

कजाखस्तान सम्बन्ध

मे ७ मा कजाखस्तानको राजधानी अस्तानामा राष्ट्रपति सी र उहाँका समकक्षी कजाखस्तानका राष्ट्रपति नुरसुल्तान नाजारवायभ दुई देशबीचको साझा हितलाई पछ्याउन विकास रणनीतिलाई मिलाएर लान सहमत हुनुभयो। सीले नजरवेवसँगको वार्तामा भन्नुभयो- "रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र कजाखस्तानको 'उज्ज्वल मार्गको नयाँ आर्थिक नीति'सँग मिलाएर लान हामी तयार छौं किनभने समृद्धि, समानता र परस्परमा आधारित साझा विकास हासिल गर्न सकिनेछ ।" राष्ट्रपति सीको भनाइमा सहमति जनाउँदै नाजारवायभले भने, 'चीनको अगुवाइलाई कजाखस्तान पूर्ण समर्थन गर्छ र रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्रको निर्माणमा चीनको अगुवाइलाई कजाखस्तान पूर्ण समर्थन गर्छ र रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्रको निर्माणमा चीनको महत्वपूर्ण साझेदारी रहनेछ ।"

व्यापार र लगानीमा भएको दुई देशबीचको सहयोगले उल्लेखनीय गति हासिल गरेबाट चीन र कजाखस्तानको सम्बन्ध झन् प्रगाढ भएको देखायो। सन् २०१३ मा द्विपक्षीय व्यापार २८ दशमलव ६ अर्ब डलर पुगेको थियो ।कजाखस्तानबाट धेरै व्यापारीचीन आउने जाने गर्छन् । कजाखस्तानको सीमासँग जोडिएको सिनचियाङ उइगुर स्वायत्त क्षेत्रस्थित चीनको भूबन्दरगाह होर्गोसमा उल्लेखनीय रूपमा व्यापार बढेको छ । चीनबाट कजाखस्तान भएर युरोपसम्म एक्सप्रेस कार्गो रुट सुरु भइसकेको छ । दूधको बेजोड स्वादका कारण प्राकृतिक प्रक्रियाबाट बनेको कजाख चक्लेट 'राखत' सिनचियाङमा लोकप्रिय छ ।

यसैबीच कजाखस्तानमा संयुक्त लगानी गर्ने चिनियाँ लगानीकर्ताहरूको सङ्ख्या ह्वात्तै बढेको छ । चिनियाँहरूले कजाखस्तानमा कृषि प्रविधि र प्रमुख उद्योगहरू स्थापना गर्दैछन् । हालसम्म कजाखस्तानमा चिनियाँ लगानी २६ अर्ब डलरभन्दा बढी पुगिसकेको छ । सन् २०१५ सम्ममा द्विपक्षीय व्यापार ४० अर्ब डलर पुऱ्याउने लक्ष्यका साथ चीन र कजाखस्तान प्रयासरत छन् । मध्यएसियाली देशहरूमा कजाखस्तान चिनियाँ लगानीको पहिलो गन्तव्य हो ।

रुसी सम्बन्ध

मे ८ मा मस्कोमा राष्ट्रपति सी र रुसी राष्ट्रपति भ्लादिमिर पुटिनबीच भएको वार्तामा दुवै रुसको अगुवाइमा स्थापित राष्ट्र युरेसियाली आर्थिक सङ्घ (Eurassian Economic Union-EAEU) संरचनामा रहेर रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र परियोजनालाई एकीकृत रूपमा अगाडि बढाउन सहमत भएका छन् । सी-पुटिन वार्तापछि जारी गरिएको संयुक्त विज्ञप्तिअनुसार रुसद्वारा युरेसिया आर्थिक सङ्घको संरचनाभित्र रहेर क्षेत्रीय एकीकृत प्रवर्द्धनलाई सहयोग गर्ने र आर्थिक र व्यापार सम्झौतामा युरेसियाली आर्थिक सङ्घसितको वार्तालाई सुरु गर्न चीन सहमत छ । चिनियाँ वाणिज्यमन्त्री काओ हुछङ (Gao Hucheng) ले भने- 'यस अभियानले चीन र युरेसियाली आर्थिक सङ्घबीचको सम्बन्धमा नयाँ अध्याय सुरु हुनेछ ।' रुस, बेलारुस र कजाखस्तान सम्मिलित भन्सार सङ्घको जगमा 'युरेसिया आर्थिक सङ्घ' सन् २०१५ को पहिलो दिनमा भन्साल सङ्घको जगमा 'युरेसिया आर्थिक सङ्घ' सन् २०१५ को पहिलो दिन स्थापना गरिएको थियो । यस वाणिज्य सङ्घमा आर्मेनिया र किर्गिस्तान सामेल भएपछि १७ करोड जनसङ्ख्या भएको मध्ये युरेसियाको ठूलो बजार भएको छ । चिनियाँ व्यापारमन्त्री काओभने युरेसियाली आर्थिक क्षेत्रसँग व्यापारलाई सहज बनाउन र अन्त्यमा स्वचन्त्र व्यापार क्षेत्रको निर्माण गर्न नयाँ संस्थागत प्रबन्ध सुरु गर्न चीन तयार छ ।

व्यापारमन्त्री आन्ड्रे स्लेपनेभले भने 'युरेसियाली आर्थिक सङ्घ चीनसँगको व्यापारलाई सहज बनाउन ठूलो प्रयास गरिनेछ र स्वतन्त्र व्यापार क्षेत्र स्थापनाका लागि ठोस आधारशिला तयार गर्न विभिन्न क्षेत्रमा दुईपक्षीय आर्थिक सहयोगलाई अगाडि बढाइनेछ ।'

चिनियाँ अन्तर्राष्ट्रिय अध्ययन संस्थाअन्तर्गत युरोप, मध्यएसिया विभागका निर्देशक छन् युरोङ (Chen Yu Rong) ले पेइचिङ रिभ्युसँगको अन्तर्वार्तामा भने 'पहिला धेरै पश्चिमेली आलोचक भन्ने गर्थे- चीनको रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र परियोजना युरेसिया आर्थिक क्षेत्रसँग मेल खाँदैन तर गहिरिएर विचार गर्ने हो भने चिनियाँ आर्थिक प्रस्तावको प्रकृति दुई परियोजना एकआपसमा धेरै सुहाउँदो र सहयोगी छ ।" छनले भने- 'युरेसियाली आर्थिक क्षेत्रका सम्पूर्ण सदस्य चीन र रुस दुवै मुलुकसँग बलियो आर्थिक तथा व्यापार सम्बन्ध रहेको छ जुन उच्च तहको आर्थिक सहयोगका लागि आधार भएको छ ।

अझै महत्वपूर्ण कुरा चीन र युरेसियाली आर्थिक क्षेत्रले बलियो र स्थिर साझेदारीलाई कायम गर्दैछन् जुन परस्पर राजनीतिक विश्वासको ठोस आधार हो । उदाहरणका लागि चीन र रुसले आफ्नो सम्बन्धलाई विस्तृत रणनीतिक साझेदारीका रूपमा लिएका छन् । चीनले पनि कजाखस्तान र बेलारुससँग विस्तृत रणनीतिक साझेदारी कायम गरेको छ। छनले भने- 'भविष्यमा रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र र युरेसिया आर्थिक क्षेत्र मिलेर युरेसियाली मुलुकको आर्थिक वृद्धिलाई अझ बढाउन सकिनेछ ।'

पूर्वी चीन नर्मल विश्वविद्यालयमा रुसी अध्ययनका उपप्राध्यापक याङ छङ ९ध्वलन ऋजभलन० ले साइहाईस्थित चीन व्यापार समाचारपत्रलाई भने- 'रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र र युरेसियाली आर्थिक क्षेत्रलाई मिलाएर लान नयाँ अवधारणाको आवश्यकता छ ।' छङको सुझावअनुसार दुवै पक्षले परस्पर समझदारी र सहयोगका आधारमा चरणबद्ध रूपले अनुगमन उपाय अपनाउनुपर्छ । रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र स्थापना भएपछि यसले युरोप र एसियाबीच उत्पादन आधार र उपभोक्ता बजारलाई जोड्नेछ । याङका अनुसार युरेसियाको मध्यभागमा रहेको आर्थिक विश्वव्यापीकरणको गतिबाट पछाडि परेका धेरै मुलुकले परियोजनाबाट लाभ हासिल गर्न सक्छन् र विश्वव्यापी व्यापारबाट एकीकृत भई समावेशी विकासबाट फाइदा हासिल गर्न सक्छन् ।

साङहाइ अन्तर्राष्ट्रिय अध्ययन विश्वविद्यालयको रुसी अध्ययन केन्द्रका निर्देशक वाङ निङका अनुसार चीनको क्षेत्रीय विकासको सोचाइलाई रुसले आत्मसात गर्न नसक्नुको प्रमुख कारण युक्रेन सङ्कटमाथि रुसविरुद्धको पश्चिमेली नाकाबन्दी हो । युक्रेन सङ्कट भइसकेपछि अमेरिका र युरोपेली युनियनले लगाएको नाकाबन्दीले गर्दा रुसको अर्थतन्त्रमा ठूलो धक्का लाग्यो जसले गर्दा रुसी मुद्रा रुबलको अवमूल्यन भयो भने निकै मात्रामा विदेशी लगानी बाहिरिए । यो अवस्थामा स्वाभाविक रूपमा रुसको अर्थतन्त्र एसियातर्फ सऱ्यो । चीनसँगको सहयोगमार्फत पश्चिमेली राष्ट्रको नाकाबन्दीबाट भएको प्रभाव घटाउन मद्दत पुऱ्यायो ।

चीनका लागि रुसका राजदूत आन्ड्रे डेनिसोभका अनुसार लगातार पाँच वर्षमा चीन रुसको सबभन्दा ठूलो व्यापार साझेदार भएको छ । सन् २०१४ सम्म दुई देशबीचको व्यापार ९५ अर्ब डलर नाघेको थियो । यो वर्ष द्विपक्षीय व्यापार १०० अर्ब डलर पुग्ने आशा गरिएको छ र सन् २०२० सम्ममा यसको अङ्कदोब्बर हुनेछ ।

हालसालै ऊर्जा, पूर्वाधार निर्माण, वित्तीय र हवाई क्षेत्रमा चीन र रुसले सहयोगलाई विस्तार गरेका छन् । उदाहरणका लागि चीन र रुस मस्को र कजान जोड्ने उच्च गतिको रेल निर्माणमा मिलेर काम गर्नेछन् । सन् २०१८ मा रुसले आयोजना गर्ने ओलम्पिकलाई भ्याउने गरी यो परियोजनाले मूर्तरूप लिनेछ ।

बेलारुस

रेसममार्ग आर्थिक क्षेत्र परियोजनाले चीन र बेलारुसको सम्बन्धमा पनि ठूलो अवसर सिर्जना गर्नेछ । चिनियाँ सामाजिक विज्ञान एकेडेमीअन्तर्गत रुसी, पूर्वीयुरोप र मध्यएसिया अध्ययन संस्थाका अनुसन्धानकर्ता ली चियनमिनका अनुसार युरेसियाको उपक्षेत्रहरू पूर्वी युरोप, मध्यएसिया, बाल्टिक राज्य कालो सागर र दुई ठूला बजारलाई सी र युरोपेली युनियन र युरेसियाली आर्थिक सङ्घ जोड्ने बेलारुसको भौगोलिक अवस्थितिको कारणले प्राचीन रेसम मार्गको पुनर्जीवनमा यसलाई बेजोडको फाइदा हुनेछ ।

चिनियाँ समकालीन अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध संस्थाअन्तर्गत रुसी अध्ययनका निर्देशक फङ युच्युनका अनुसार हालैको वर्षमा चीन र बेलारुस बीचको द्विपक्षीय व्यापारले उल्लेखनीय सफलता हासिल गरेको छ । फङले जोड दिँदै भने, 'रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्र परियोजनाले दुई देशबीचको सहयोगलाई प्रवर्द्धन गर्न गति प्रदान गर्नेछ ।' सन् २०१४ मा मिन्स्कमा स्थापना भएको चीन-बेलारुस औद्योगिक क्षेत्र दुईबीचको सबभन्दा ठूलो परियोजना हो र यही नै बेलारुसमा वैदेशिक लगानीमा स्थापना भएको ठूलो परियोजना हो। सन् २०११ सेप्टेम्बरमा भएको सम्झौताअनुसार ९१.५ वर्गकिमि क्षेत्रमा फैलिएको यो परियोजना मिन्स्कको बाहिरी क्षेत्रमा निर्माण गरिएको छ। चीनद्वारा प्रस्ताव गरिएको रेसम मार्ग आर्थिक क्षेत्रको निर्माणमा नमुना औद्योगिक क्षेत्र बनाउन दुई देश सहमत भएका छन् ।

मे १२ मा पहिलो समूहका कम्पनीले उक्त औद्योगिक क्षेत्रमा व्यापार गर्न अनुमति प्रदान गरिने समारोहमा राष्ट्रपति सी र बेलारुसका राष्ट्रपति अलेक्जेन्डर लुकासेन्कोले भाग लिएका थिए । बेलारुसले औद्योगिक क्षेत्रमा विशेष नीति र कर सुविधाजस्ता विशेष सुविधायुक्त वातावरण प्रदान गऱ्यो । यस औद्योगिक क्षेत्रमा चिनियाँ प्रविधि कम्पनी र उच्च प्रविधिका विद्युतीय सामान, जैविक औषधि र रासायनिक पदार्थजस्ता उद्योगमा लगानी गर्न उत्साहित गरिएको छ । चीन र बेलारुसले ठूलो सङ्ख्यामा जनस्तरको आदानप्रदान कार्यक्रम सुरु गरेका छन् । यो वर्ष बेलारुस विश्वविद्यालयका १०० विद्यार्थीहरूलाई शैक्षिक आदानप्रदान कार्यक्रममा भाग लिन चीनमा अमन्त्रण गर्ने राष्ट्रपति सीले मिन्स्कमा घोषणा गर्नुभयो ।

Better Together
BEIJING REVIEW
Vol.58, No.21, May 21, 2015

खाडीमा रुस–अमेरिका टक्कर

रुस र अमेरिकी तानातानको गम्भीर प्रभाव सोमबारदेखि खाडीको सानो तर शक्तिशाली मुलुक कतारमा परेको छ । आफ्नो देशको भन्दा चार गुणा बढी जनसंख्यालाई रोजगार दिएको तीव्र आर्थिक प्रगति गरिरहेको मुस्लिम समुदाय बहुल देश हो । सोमबार 'आतंकवादलाई सहयोग गरेको र अरब क्षेत्रको शान्तिमा समस्या ल्याएको' आरोपमा खाडीका ६ वटा देशहरुले कतारसँग सम्बन्ध विच्छेद गरेका छन् । अब उनीहरुले कतारमाथि आर्थिक नाकाबन्दी घोषणा गर्ने सम्भावना देखिन्छ । त्यसो गर्नेमा अमेरिका निकट मानिएका साउदी अरबिया, बहराइन, सयुक्त अरब इमिरेट्स, यमन, लिबिया र इजिप्ट छन् । उनीहरुले जल, थल हवाई सम्पर्क विच्छेद गरेका छन् । यो घटनाले कतारसहित खाडीको अर्थतन्त्रकमा समस्या आउने देखिन्छ । कतारले भने 'कतारलाई परनिर्भर बनाउने षड्यन्त्रका विरुद्ध पर्ने सबै उपाय अबलम्बन गर्ने' बताएको छ । 'आफ्नो समाज र अर्थतन्त्रलाई तहसनहस पार्ने षड्यन्त्र' कतार सरकारका प्रवक्ताले छिमिकीको कदमलाई आरोप लगाएका छन् । अमेरिकी गठबन्धनमा रहेको साउदी अरेबियाको नेतृत्वमा यी हर्कतहरु भएको दखिन्छ । कतारले प्यालेस्टाइनी नेता तथा हमासका पूर्व प्रमुख खालिद मेसाललाई शरण दिएकोमा अमेरिकासहित खाडीका ती देशहरु असन्तुष्ट छन् । सन् २०२२ मा हुने विश्वकप फुटबलको आयोजक कतारसँगको तनावपछि सो विषय पनि अन्यौलमा परेको छ । कतारको चर्चित टेलिभिजन अलजजीराको पश्चिमी शक्ति विरोधी भूमिका र उसको बढ्दो लोकप्रियताका कारण पनि अमेरिकी गठबन्धन चिढिएको छ । यो घटनाले कतार अझ बढी इरान, सिरिया, टर्की हुँदै रुसी गठबन्धमा नजिकिने देखिन्छ । त्यसैले यो तनावलाई खाडी क्षेत्रमा अमेरिका-रुस तनावकै रुपमा हेरिएको छ ।

जनपक्षीय अखबार रातो खबर साप्ताहिकको
निरन्तरता र प्रगतिको कामना गर्दछु ।

श्याम कुमार श्रेष्ठ, अध्यक्ष
ग्रीन नेपाल सिटि वेस्ट मेनेजमेन्ट
भरतपुर महानगरपालिका-३, कमलनगर, नयाँ बजार, चितवन
फोन नं. : ०५६-५७१६५

आधुनिक प्रविधि (केमिकल ट्रिटमेन्ट र पाउडर कोटिङ) प्रयोग गरी काठभन्दा सस्तो, बलियो, खिया नलाग्ने फलाम तथा स्टिलका आकर्षक झ्याल तथा ढोकाका चौकोस, शिसा तथा जाली पल्ला, ग्रील, सटर पति, ह्विलव्यारो, कुर्चिहरु बनाइन्छ । नेपालमा पहिलो उपयुक्त ३२ एम.एम. खाँचा भएको ।

चितवनको लागि आधिकारी विक्रेता
विकल्प झ्याल ढोका ट्रेडर्स
फोन नं. ९८४५०२१०१७/९८४३७२१७९३

8f]6]hL ;dfh / ;+s[t

■ भोजराज भट्ट

ईशापूर्व ३०० मा प्राचीन डोटी राज्यको स्थापना भएको मानिन्छ । तर त्यसलाई पुष्टि गर्ने प्रमाणिक सामग्री अझसम्म प्राप्त भएका छैनन् । आजसम्म प्राप्त अभिलेखहरूका अनुसार विशाल डोटी राज्यको राजधानी सिराकोट थियो । जुन हाल सुगौली सन्धिपछि भारत, उत्तराञ्चल (साबिक उत्तरप्रदेश) राज्यअन्तर्गत गढवाल जिल्लामा पर्दछ । डोटी राज्यको पूर्वमा कर्णाली नदी, पश्चिममा सतलज नदी, उत्तर कैलाश पर्वत र दक्षिण गङ्गा मैदानसम्म फैलिएको थियो । त्यसबेला कुमाउ, गढवाल, जुम्ला राज्यहरू डोटी राज्यअन्तर्गत अर्थात् अधीनस्थ थिए । डोटेली महाराजलाई तिरोभारो बुझाउँथे । आन्तरिक कलह र उत्तरदक्षिण व्यापारिक नाकाको पहुँच कमजोर हुँदै जाँदा डोटेली हैकमका विरुद्ध डोटेली राजा त्रिलोकीपालको पालादेखि अन्तिम डोटेली राजा दीप शाही (शाके १२४०-१७२० सम्म) ३० पटकभन्दा बढी ठूला आक्रमणहरू भए । त्यसपछि नेपाली भाषाको उद्गमस्थल ठकुरी शाहवंशको विशाल डोटी राज्यको पतन भयो । त्यसपछि कुमाउ, गढवाली, जुम्ली, बझाङ्गे स्वतन्त्र राज्यहरूको उद्गम भयो ।

अहिले पनि तल्लो र माथिल्लो डोटी रहेका छन् । डोटेली इतिहासका विद्वान् भोजराज भट्ट (भट्टराई) का अनुसार 'कैलाश पर्वतकै सानिध्यमा डोटी राज्य स्थापित भएकाले देवाटपीबाट द्यौटा र त्यसैबाट डोटी भएको कुरा सिरा राज्य डोटीअन्तर्गतकै हुँदा हिमालको फेदीमा पर्दछ' भन्ने रहेको छ । पराजित डोटेली मनोविज्ञानलाई तलको कवितामा छर्लङ्ग पार्दछ -

कालो कर्णालीका माझ बगिरहने सेती
चमोलिया वृद्धगङ्गा नदीनाला कति
सर्काइल सुरनाया दोगाड ठूलीगाड रङ्गुन
ईभन्दा तलका खोला कति धेरै छन्
पूर्व सीमा गण्डकी हो पश्चिम भागरथी
दक्षिण बिहार उत्तरखण्ड थियो हिमालजति
विशाल थियो डोटी राज्य पौराणिक कालदेखि
भुरेभारे राज्यहरू आज गर्छन् सेखी
कठैबरी यो डोटीका कैले दिन फिर्लान् कि
ऋणी छन् डोटीका जनता यो ऋण तिर्लान् कि

स्मारक, अमरगढी, डडेलधुरा

प्राचीन डोटी राज्य समयसमयमा फैलने र खुम्चने गर्दथ्यो । कुनै समय यो कालीगण्डकी पश्चिम र महाकालीसम्म त कहिले सतलजसम्म थियो । लामो समयसम्म यो कर्णालीपश्चिम सतलज नदीपूर्व (कुमाउ गढवालसहित) कायम थियो । आजको सेती-महाकाली जिल्लाको फैलावटलाई नै सुदूरपश्चिम भनिन्छ । कतिपयले यो भूभागलाई डोटी प्रदेश भन्ने गर्छन् । आजको डोटी जिल्लामा डोटी भन्ने नाम नै छैन । फेरि त्यो नाम कसरी रह्यो थाहा छैन । डँडेल्धुरा जिल्लाको सदरमुकाम अमरगढीको नजिक घटाल गाढ (खोला) छ । त्यहाँ घटाल देवस्थल छ । त्यसवरपरको भागलाई डोटी भनिन्छ । त्यसकै नामबाट डोटी उपत्यकाको नाम रहेको तर आज उक्त क्षेत्र डँडेल्धुरामा परेको अनुमान छ । डँडेल्धुरा पनि डोटीमै पर्थ्यो भनिरहनु पर्दैन । डोटी असान्दर्भिक र बाहिरियाले हत्पुवामा राखिदिएको नाम भन्ने आरोप पनि छ ।

आधुनिक नेपालको इतिहास लेखन परम्परामा डोटी राज्यको विरासत चार सय वर्ष पुरानो मान्दै आएको तर डोटेली इतिहासकार भोजराज भट्ट (भट्टराई) उक्त दाबी अस्वीकार गर्छन् । उनी भन्छन्, '...इतिहासविद् कनिंघम, बेलायती इतिहासविद् अठकिन्सिन र चिनियाँ घुमक्कड हुयन साङले पनि डोटीका विषयमा डोटी विशाल राज्य थियो भनेर उल्लेख गरेका छन् । त्यस्तै मध्यभारतको अकबर बादशाहको राज्यकालको विवरणमा इतिहासविद् प्रो. दुचिले डोटी राज्यको विषयमा विक्रमको तेह्रो शताब्दीदेखि छैठौं शताब्दीतिर डोटी राज्य विशाल थियो भनेर लेखेका छन् ।" कास्मिरदेखि जुम्लासम्मका हिन्दुहरूले आजपर्यन्त एक सातासम्म गौरा पर्वका रूपमा शिवपार्वतीपूजन गर्छन् । कुमाउका इतिहासकार बदरीदत्त पाण्डेका अनुसार डोटी राज्य ई.पू. ३०० शताब्दीमा स्थापना भएको हो । डोटी राज्यलाई कर बुझाउने गरी आश्रित राज्यका रूपमा सन् ७०० (शाके सम्वत ६२२) मा दैषटदेवले कुमाउ राज्यको स्थापना गरेकाथिए । त्यसबाट डोटी राज्य (क्षेत्र) आज धुमिल भए-पारिए पनि यसको गौरव उच्च छ ।

डँडेल्धुराको सदरमुकाम अमरगढीमा कुनै बेला बाघ मार्नका लागि बाघको खोर (धराप) बनाइएको थियो । उक्त स्थानलाई बाघखोर भनिन्थ्यो । वि.सं. २००० देखि उक्त स्थानमा बजार बढ्दै गएकाले बागबजार नामकरण गरियो । शाके संवत् १७१७ मा डोटी राज्य गोर्खाली राज्यको अधीनमा गयो ।

पश्चिम तराईका बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर डोटी राज्यअन्तर्गत थिए । कैलाली र कञ्चनपुरमा कुमाउ र लखनउका नागरिक ओइरो लागेर वन फडानी गरेकाले डोटीका राजाले विरोध गरेपछि कुमाउले आफ्ना नागरिक फिर्ता लगेको तर लखनउले नमानेपछि डोटी र नबाबका बीचमा युद्धसमेत भएको थियो ।

राजा हरि शाहीले कैलाली र कञ्चनपुरमा कब्जा जमाएका मुगल सम्राटसँग लड्न शाके संवत् १६७७ मा गुप्तचर टोली खटाएका थिए । उक्त टोलीले मुगल बादशाहसँग विद्यमान डोटेली फौज र रसदपानीले विजय प्राप्त गर्न नसकिने भन्दै लड्न नहुने सुझाव बुझाएको

... बाँकी ७ पृष्ठमा

इच्छुकको सम्मानमा कवितावाचन

काठमाडौं/नेपाली धर्तीमा कृष्ण सेन 'इच्छुक' ले गौरवपूर्ण बलिदान प्राप्त गर्नुभयो । आफ्नै सहयोद्धाको गद्दारीका कारण तत्कालीन सत्ताले २०५९ साल जेठ ६ गते काठमाडौंबाट इच्छुकलाई गिरफ्तार गरेको थियो । करिब एक सातासम्म निर्मम यातना दिएर उहाँको हत्या गरियो । क्रान्तिकारी, देश र जनताको आस्था र विश्वासको धरोहर एक होनहार सांस्कृतिक योद्धा अहिले भौतिक रूपमा हामीबीच हुनुहुन्न ।

तत्कालीन प्रहरी अधिकृत विक्रमसिंह थापाले इच्छुकलाई अत्यन्त निर्मम, अमानवीय र बर्बतापूर्ण यातना दिएका थिए । प्रहरीहरू उहाँबाट पार्टीको गोपनीयता भङ्ग गराउन चाहन्थे तर त्यहाँ उहाँले आफ्नो वर्ग, क्रान्तिकारी आस्था र निष्ठाप्रति प्रतिबद्ध हुँदै आफ्नै अगाडि उभिएको मृत्युको कुनै पर्वाह नगरी भन्नुभएको थियो, "मेरो देशभक्ति मेरो मुटु झिके पनि तपाईंहरू झिक्न सक्नुहुन्न । हामी देशभक्त क्रान्तिकारी हौं । त्यसैले कुनै पनि देशद्रोही शक्तिले चाहे त्यो जतिसुकै शक्तिशाली होस्, हामीलाई जित्न सक्दैन ।" उहाँको बलिदान मुक्तिकामी आन्दोलनमा कहिल्यै नपुरिने गहिरो घाउ हो ।

इच्छुकको शब्द र कर्मबीचमा मेल थियो । सर्वहारा संस्कृतिका पर्याय इच्छुकको आदर्श वाक्य थियो, "मेरो स्वार्थ भन्नु देश र जनताको स्वार्थ हो ।" यस्ता आदर्शबोधी योद्धा इच्छुकको बलिदान महान् सहादतको सर्वोच्च शिखर पनि हो । वास्तवमा इच्छुक मुलुकको सुखद, समृद्ध र सुन्दर भविष्यको दिशामा कृतसङ्कल्पित क्रान्तिदूत हुनुहुन्थ्यो । क्रान्तिकारी जनताका अविजित र अटुट आस्थाका प्रतिबिम्ब इच्छुकको सहादतले बलिदानीपूर्ण गौरवको सगर चुमेको छ । उहाँको बलिदानीपूर्ण जीवनगाथाले सिङ्गो क्रान्तिकारी पङ्क्तिमा निराशा र पलायन होइन, बरु थप ऊर्जा, शौर्य, ओज र जिम्मेवारीबोधको सञ्चार गराएको छ । इच्छुकको उज्यालो गाथाले जनसांस्कृतिक आन्दोलनको दिशाबोध गरेको छ ।

भनिन्छ, असत्य, अवसान र अँध्यारोको विपक्षमा उभिएका इच्छुकलाई जल्लादहरूका यातना शिविरमा दिएको चरम यातनाबाट मूर्च्छित भएपछि दुवै खुट्टामा समातेर महेन्द्र पुलिस क्लबको चौरमा घिसारिएको थियो । दुस्मनका अँध्यारा कालकोठरीमा दुस्मनकै सामुन्ने क्रान्ति र परिवर्तनको आगो ओकल्ने इच्छुकले क्रान्तिले माग गरेको बलिदानको कोटा चुक्ता गर्नुभयो । इच्छुकको शब्द र कर्मबीचको तादात्म्यले भाबी पुस्ताका लाखौंलाख युवालाई मुक्ति र असीम चेतनाको मधुरिमा सञ्चार गरेको छ । इच्छुकको छातीमा दागिएको गोली एउटा कविको छातीमा दागिएको गोली नभएर यो देशलाई माया गर्ने, जनताको मुक्ति आन्दोलनलाई आफ्नो जीवन बनाउने सुन्दर संसारको स्वप्नद्रष्टाहरूका नाभीस्थलमाथिको प्रहार गरिएको गोली हो । आज उनलाई सम्झनु भनेको हाम्रो जीवनलाई विचार, आदर्श, दर्शनअनुसार बनाउन प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नु पनि हो । त्यही प्रतिबद्धता स्वरूपमा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी निकट अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घ, उपत्यका विशेष ब्युरोले १५ औं सांस्कृतिक बलिदान दिवसको सन्दर्भमा महान् कृष्ण सेन 'इच्छुक' को स्मृति तथा सम्मानमा कविताबाचन कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका स्थायी समिति सदस्य सन्तोष बुढामगरले विशेष सम्बोधन गर्नुहुँदै महान् सांस्कृतिक सहिद कृष्ण सेनको स्मरण गर्नुभयो । इच्छुकको निरन्तर क्रान्तिप्रतिको चाह र जस्तोसुकै परिस्थितिको सामना गरेर अघि बढ्ने क्रान्तिकारी स्पिरिटको उच्च प्रशंसा गर्दै हामीले पनि उहाँबाट ती गुणहरू सिक्नुपर्ने कुरा बताउनुभयो । सम्बोधनका क्रममा उहाँले भन्नुभएको थियो, "हामी फुटेर होइन, जुटेर मात्र इच्छुकको सपना पूरा गर्न सक्छौं । त्यो सपना पूरा गर्ने माध्यम क्रान्तिबाहेक अरू हुनै सक्तैन ।"

उक्त कार्यक्रममा सन्तोष मगरले विशेष जोड गर्दै थप्नुभएको थियो, "क्रान्ति सम्पन्न भएको छैन । तत्कालीन जनयुद्धका नेतृत्वमा विचलन आए पनि क्रान्तिकारी जनताले निरन्तर क्रान्ति गरिरहेको छ । सर्वहारावर्गको मुक्ति नभइन्जेल सङ्घर्ष चलिरहन्छ ।" इच्छुकले समाचार, कविता र अभिव्यक्तिको माध्यमबाट क्रान्तिलाई निरन्तरता दिन अमूल्य योगदान पुऱ्याएको उहाँले बताउनुभयो । उक्त अवसरमा सेनका हत्यारालाई कारबाही गर्नुको साटो जनयुद्धको मुख्य नेतृत्वले संसदीय प्रणालीमा छिरी उल्टै पुरस्कृत गरेर परिवर्तनकामी क्रान्तिकारीहरूको शिर झुकाउने काम गरेको कुरा पनि नेता बुढाले स्मरण गर्नुभयो । अधुरो क्रान्ति पूरा गर्नकै लागि नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले एकीकृत जनक्रान्तिको कार्यदिशा पकडेको बताउनुहुँदै उहाँले वैज्ञानिक समाजवादी सत्ता स्थापनाका लागि सबै क्रान्तिकारीहरू एकताबद्ध हुनु आजको आवश्यकता रहेकामा जोड दिनुभयो । सन्तोष बूढाले भन्नुभएको थियो, "क्रान्तिको बाँकी कार्यभार पूरा गर्न देशभक्त र राष्ट्रवादी शक्ति एकै ठाउँमा उभिनुपर्छ । अन्यथा दुस्मनले सोझै निल्ने खतरा छ । खतरा पार लगाउने भनेको वैज्ञानिक समाजवादी सत्ताले मात्र गर्नेछ ।" वैज्ञानिक समाजवाद स्थापना नभएसम्म देशमा क्रान्ति निरन्तर चल्ने कुरामा उहाँले जोड दिनुभएको थियो ।

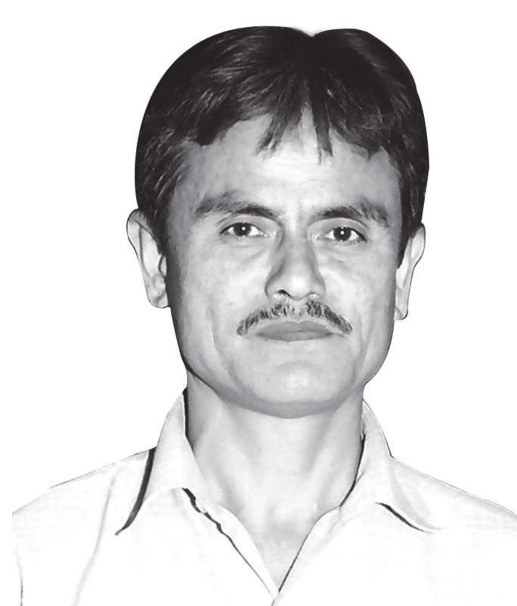

महान् सांस्कृतिक सहिद कृष्ण सेन 'इच्छुक' को आफ्नै स्वरबद्ध कविताबाचनबाट सुरु भएको कार्यक्रममा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका पोलिटब्युरो सदस्य अनिल शर्मा, कवि तथा गीतकार मणि थापा, नेकपाका केन्द्रीय सदस्यहरू मोहलाल चन्द 'आधार', कृष्ण अधिकारी, आजाद, नेपाल राष्ट्रिय प्राध्यापक सङ्गठनका केन्द्रीय उपाध्यक्ष भगवानचन्द्र ज्ञवालीलगायत अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घकी उपाध्यक्ष निभा शाह, महासचिव खेम थपलिया, सचिव अशोक सुवेदीको उपस्थिति थियो । त्यसैगरी प्रलेसका अध्यक्ष मातृका पोखरेल, कवि तथा गजलकार बलराम तिमिल्सिनालगायतको उपस्थिति रहेको उक्त कविगोष्ठीमा बलराम तिमिल्सिना, विजय विश्वास, राजु स्याङ्तान, बैरागी जेठा, हरि परियार, प्रथा, केशव सिलवाल, झपेन्द्र वैद्य, युवराज नास्तिक, प्रकाश गुरागाईं, ढुण्डीराज अधिकारी, शोभा सुनुवार, ज्योति भट्टराई, पुण्य गौतम, नमन, निभा शाहलगायत २ दर्जन कविहरूले आआफ्ना रचनावाचन गरेका थिए । सामना सांस्कृतिक परिवारका कलाकारहरूको उपस्थिति रहेको कार्यक्रममा महासङ्घका सचिव अशोक सुवेदीले इच्छुकद्वारा रचित 'त्यो प्यारो प्यारो पहाडी गाउँको नाम थबाङ हो' कविताबाचन गर्नुका साथै इच्छुक र उहाँले रोजेको बाटो जनयुद्धलाई फासिवादी आतङ्क र सामाजिक फासिवाद भन्दै राज्यलाई हत्याका लागि उक्साएको र इच्छुकका नाममा स्थापित प्रतिष्ठान भ्रष्टाचारको अखडा भएको बताउनुभएको थियो । उहाँले इच्छुकका आदर्शलाई रछ्यानमा फालेर इच्छुककै हत्याराहरूसँग घाँटी जोडी पुष्पकमल दाहालहरूले सहिदको बलिदानको अपमान गरेको धारणा पनि राख्नुभएको थियो ।

विगत साढे तीन दशकदेखि अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घले नेपालको हरेक परिवर्तनकारी राजनीतिक-सांस्कृतिक आन्दोलनहरू चाहे प्रजातन्त्रको स्थापनाका लागि होस्, चाहे लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापना लागि होस्, नेपाली जनताको हरेक न्यायपूर्ण आन्दोलनमा यसले निर्वाह गरेको भूमिका उल्लेखनीय रहेको छ । अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घले समाजभित्र रहेका जातीय उत्पीडन, लैङ्गिक विभेद, क्षेत्रीय उत्पीडन, वर्गीय उत्पीडन तथा सम्पूर्ण विभेद र कुसंस्कृतिका विरुद्ध नेपाली समाजमा नयाँ जागरण ल्याउने, सचेतना जगाउने, देशप्रेमको भावना जगाउने, भ्रातृत्वको सन्देश भर्ने, नयाँ जनसंस्कृतिको निर्माण विकासमा आफ्नो अमूल्य योगदान पुऱ्याउन नेपाली धर्तीमा जुझारु भूमिका मात्रै होइन, महान् बलिदानको कोटा पनि चुक्ता गरेको छ । यसको शिखर व्यक्तित्व हुनुहुन्थ्यो कृष्ण सेन 'इच्छुक' । सहिद इच्छुकको सम्मानमा सांस्कृतिक बलिदान दिवस पारेर विशेष कविगोष्ठी गरिएको हो ।

कविगोष्ठी अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घकासचिव एवम् उपत्यका विशेष ब्युरोका संयोजक कुशल बोगटीको अध्यक्षता र केन्द्रीय सदस्यमुक्तान थेवाको उद्घोषणमा सम्पन्नभएको थियो ।

कविता

ओ, कमरेड ! तिमी सपना देख्छौ ?

- खोमा तरामु मगर

मान्छेहरू सपना देखिरहेछन्
गाउँपाखा, देउराली र
चौभञ्ज्याङहरूमा
र अक्सर सपनाहरू अनिँदा हुन्छन्
भोकका अशान्त र बेचैन भुल्काहरूमा ।

जब सुरु हुन्छ दुनियाँमा
सङ्कटको भयानक मौसम
मान्छेहरू एकाएक ओछ्यान बदल्छन्
मान्छेहरू सपनाको भारी बोक्न थाल्छन्
सपनाहरू क्रान्तिमा बदलिन्छन्
तर लेन्डुपहरू ! क्रान्तिमार्गमा बगेको
रगत पसिना पिउन खोज्छन्
र बलिदानको आदर्श मूल्य
लिलाम गर्न खोज्छन् ।

सपनाको हाटबजारमा
कति भयानक हुन्छ है
वर्गसत्ताको श्वेत आतङ्क ?

जब आरनमा खलाँती फुक्नेहरूको
सपनाहरू आगोमै खरानी हुन्छन्
जब जाँतो ढिकी पिस्नेहरूको
सपनाहरू ढुङ्गामै पिसिन्छन्
जब खेत र खोरिया रोप्ने किसानका
सपनाहरू हिलोमै लुछिन्छन्
तब बुझिराख्नु !
पहाडहरू चिच्याउन थाल्छन्
नदीनालाहरू गड्गडाउन थाल्छन्
र सपनाहरू सशस्त्र हुन्छन् ।

मान्छेभित्र जब सपना ब्युँझिन्छ
दलालका मन्जिलहरू भत्किन थाल्छ
ओ ! किसान ! ओ ! ज्यामी, ओ कमरेड !
के तिमी सपना देख्न चाहन्छौ ?
सपना देख्नु भनेको आँधीको लय सुसेल्नु हो
सपना देख्नु भनेको क्रान्तिको भाका गाउनु हो ।

प्रिय इच्छुक !

- झपेन्द्रराज वैद्य

इच्छुक ! बिहानीको घामको झुल्कासँगै आऊ
आफ्ना रगतले सिंचेको
ढकमक्क फूलहरू फुल्दा
श्रमिकहरूले भारी बिसाउँदा
झुपडीहरूमा हाँसो पस्दा
इच्छुक घामको झुल्कासँगै आऊ
विजय जुलुसमा मशाल लिएर
सामन्त र दलालढलेको हेर्न
इच्छुक ज्वालामुखी भएर आऊ ।

भागिसके सहयोद्धाहरू
सङ्ग्रामी मैदान छोडिसके
तर सङ्ग्राम त चलिरहेछ
विछोडमा पनि
जनसांस्कृतिका पर्याय इच्छुक
प्रतिरोधी स्वरहरू उडिरहेछन्
बस्ती-बस्ती जुर्मुराइरहेछन्
गाउँगाउँ जुटिरहेछन्
मादल, बन्दुक र कलमको
समायोजक इच्छुक
क्रान्तिकारी सौन्दर्यका प्रतीक
क्रान्तिका एक उज्ज्वल आदर्श
वनपाखामा अझै पनि
युद्धका गीतहरू पोखिरहेछन्
रक्ताम्य माटोमाथि
कलाका मञ्जिल खडा भैरहेछन् ॥

डोटेली समाज ...

थियो । आफ्ना पितालाई पराजित गरेको बदला लिन आतुर राजा हरि शाहीले शाके संवत् १६६८ मङ्सिरतिर फेरि २५ हजार फौज र रसदपानी जम्मा गरेर लखनौका नबाबसँग युद्धको तयारी गरे । कञ्चनपुर, मछेलीखोला, कोलमुडामा भीषण लडाइँ भयो । दुवै पक्षले सिपाही र जनता नभएर नेतृत्व ढाल्ने रणनीति बनाएका थिए । युद्ध सुरु भएको पाँचौं दिनमा नै मुसलमान सेनाले डोटेली सेनाका सहायक सेनापति जैमानशाहीको हत्या गऱ्यो । त्यसले डोटेली सेनामानिराशा बढ्दै थियो । चर्चित लडाकु तथा सेनापति नरि शाही जैमानका भतिज पनि थिए । काका तथा उपसेनापति हत्याको बदला लिन आक्रामक शैलीमाजाइलागेकानरि शाही सातौ दिनमा युद्धमा मारिए । त्यसपछि डोटेलीफौजले नबाब समक्षआत्मसमर्पण गर्न बाध्यभयो । चरेसम्मनखनौकानबाबको नियन्त्रण कायमभयो । त्यसपछि वि.सं. १८१५ देखि १९१७ सम्म (१७२ वर्ष) पश्चिम तराई नबाबको कब्जामा थियो । वि.सं १९१४ मा जङ्गबहादुरले लखनौका नबाबका विरुद्ध आक्रमण गरे । उक्त विजयपछि वि.सं. १९१७ मा बल्ल उक्त क्षेत्र नेपालले फिर्ता पायो । डोटेली राजा हरि शाहीको पालामा गुमेको नेपाली भूभाग जङ्गबहादुरको कालमा फिर्ता आयो । सुगौली सन्धिताका पनि उक्त क्षेत्रमा नेपाल र नबाबको दोहोरो दाबी यथावत् थियो ।

डोटी प्रदेश नेपाली भाषाको उद्गम स्थल हो । त्यहाँ संस्कृत भाषा लामो समयसम्म राज्यभाषाका रूपमा स्थापित थियो । डोटेली खस भाषाले नेपाली भाषाका रूपमा स्थान पायो भने आज पनि डोटेली भाषा एउटा भाषिकाका रूपमा रहिरहेको छ । कैलाशपर्वत यसै क्षेत्रमा पर्दछ । हिन्दु धर्मको मूलथलो पनि यही क्षेत्र हो । नेपाली समाजमा डोटेली समाज र संस्कृतिको उच्च स्थान छ ।

भारतीय प्रहरीद्वारा ...

देश हुनुको औचित्य र सारतत्वमा नै प्रश्न उठाएको छ । नेपालको दलाल सरकारले देशभक्तहरूको मुख थुन्ने, जेलमा थुन्ने र देशको अस्तित्व समाप्त पार्ने खेललाई तीव्रता दिएको घटनाका रूपमा यसलाई हेरिएको छ ।

भारतीय दलाल प्रम बाबुराम भट्टराईको प्रधानमन्त्रीत्व कालमा भएको राष्ट्रघाती सम्झौता (अपराध नियन्त्रणसम्बन्धी आपसी सहयोगको सम्झौता) मा टेकेर उक्त राष्ट्रघाती हर्कत गर्न भारत उद्यत भएको छ र उसका नेपाली दलालहरू अनुमति र संयोजनसम्म नगरी नेपाल प्रवेश गर्दा पनि अपहरणकारीकै दलाली गरिरहन्छन् । कुनै नेपाली नागरिकले अर्को देशमा अपराध गरेकै भएपनि नेपालको कानुनअनुसार कारबाही गर्न सकिन्थ्यो । नेपाली नागरिकलाई भारतीय अपहरणकारीसमक्ष बुझाउनुले नेपाल स्वतन्त्र देश हो भन्ने प्रश्नमै दलालहरूले धब्बा लगाएका छन् । उक्त घटनाको निन्दा गर्दै नेकपाका प्रवक्ता प्रकाण्डले शुक्रबार वक्तव्य जारी गर्नुभएको छ । वक्तव्यको पूर्ण पाठमा भनिएको छ -

'जेठ १८ गते मध्यराति भारतीय प्रहरीका डीएसपी नागराजसहित ५ जनाको जत्थाले डोटी जिल्लादिपायल सिलगडी नगरपालिका ८ लडागडाका लालबहादुर आउजीलाई अपहरण गरी लगेको घटनाप्रति हाम्रो पार्टीको ध्यान गम्भीर रूपमा आकर्षित भएको छ । डकैती शैलीको उक्त अपहरण घटनाको हाम्रो पार्टी घोरनिन्दा एवम् भर्त्सना गर्दछ । अपहृत लालबहादुर आउजीको ससम्मान रिहाइको जोडदार माग दर्गछ ।'

भारतीय प्रहरी टोलीको यो हर्कत नेपालको राष्ट्रिय स्वाधीनतामाथिको नाङ्गो हस्तक्षेप, अन्तर्राष्ट्रिय कानुनको घोर उल्लङ्घन, भारतीय साम्राज्यवादको हेपाहा प्रवृत्ति र नेपालीसमाज एवम् जनताको सामाजिक सुरक्षाको हकका खिलाफमा गम्भीर अपराध भएको हुनाले भारतीय प्रहरी जत्थालाई अन्तर्राष्ट्रिय कानुनमुताबिक कारबाही गर्न र मोदी सरकारले नेपाली जनतासमक्ष आगामी दिनमा यस्ता गम्भीर आपराधिक प्रकृतिका घटना नघटाउने बाचासहित माफी माग्न हाम्रो पार्टी जोडदार माग गर्दछ । नत्र यसको परिणाम गम्भीर हुने चेतावनीसमेत दिन चाहन्छ ।

आफ्नो देशभित्र भारतीय प्रहरीले बिनाकुनै सूचना, अन्तर्राष्ट्रिय कानुनको उल्लङ्घन गर्दै मध्यरातमा आफ्ना नागरिकको अपहरण गर्दासमेत चुइँक्कसम्म नबोल्ने प्रचण्ड सरकार र त्यसको गृह प्रशासनको आत्मसमर्पण, लाचारीपना र आफ्ना जनताप्रतिको जबाफदेहीविहीनताको हाम्रो पार्टी गम्भीर आपत्ति प्रकट गर्दछ । स्थानीय चुनावमा हाम्रो पार्टीका नेता, कार्यकर्ता र समर्थक जनताले खारेजीको आफ्नो राजनीतिक स्वतन्त्रता र अधिकारको प्रयोग गर्दा सयौँको सङ्ख्यामा गिरफ्तारी गर्ने, झूट्टा मुद्दामा फसाएर जेल चलान गर्ने र हिरासतमा राख्ने तर भारतीय प्रहरीको अपहरणकारी जत्थालाई भारतमै ससम्मान बुझाइदिने प्रचण्ड सरकार भारतीय साम्राज्यवादको दलाल, राष्ट्रघाती र जनविरोधी सरकार भएको कुराको योभन्दा ठूलो प्रमाण अरू के हुन सक्छ र ? तसर्थ भारतीय प्रहरी हस्तक्षेप र प्रचण्ड सरकारको लाचारीपनाका विरुद्ध तुरुन्तै सङ्घर्षमा उत्रन सेती-महाकालीलगायत आमनेपाली जनतामा हाम्रो पार्टी विशेष अपिल गर्दछ ।

चितवनमा दिल्ली ...

चितवनलाई नियन्त्रित गर्न नयाँ षड्यन्त्र हुन थालेका चर्चाहरू थिए । अहिले चितवनमा भएको बबन्डर चुनावी झगडा मात्र होइन ।

चितवनमा शान्तिप्रक्रियादेखि नै तत्कालीन माओवादी र हाल माओवादी केन्द्रमा खेमराज पौडेल नगर प्रतिनिधि थिए । उनी मेयरका आकाङ्क्षी थिए । २०४८ सालको स्थानीय तहको निर्वाचनमा पौडेल तत्कालीन संयुक्त जनमोर्चाका तर्फबाट वडा नं. ९ का एक मात्र विजयी वडा अध्यक्ष पनि थिए । १ वर्षअघि उनलाई बलात् हटाएर प्रचण्डका ज्वाइँ तथा व्यापारी खेम भण्डारीलाई ल्याए । त्यसपछि मेयरको उम्मेदवार को बन्ने भन्ने विवाद चर्कन थाल्यो । त्यसपछि विवादरहित उम्मेदवारको खोजी भन्दै प्रचण्डले आफ्नै राजकुमारीलाई मेयरमा उतारे । यी सबै प्रायोजित खेलहरू थिए । स्थानीय तहदेखि नै दलालहरूको वर्चस्व बनाउने र भाबी प्रदेश मूलतः संसद्को चुनावमा प्रचण्डसहित दिल्लीका मतियार हरूलाई अगाडि ल्याएर चितवनमा दिल्लीको स्वार्थअनुसार निर्वाध हर्कत गर्नका लागि यी सबै गतिविधिहरू भएका छन् । भारतीय लगानीका नाममा विकासको सहयोगमा भएको भारतीय हस्तक्षेपलाई खुलेआम लैजान दलाल जनप्रतिनिधिहरूको आवश्यकता पूर्तिका लागि चितवनमा ठूलठूला षड्यन्त्रहरू भएका छन् ।

सत्तारूढ दलका केन्द्रीय सदस्य र प्रतिनिधिले नै मतपत्र च्यात्छन्; निर्वाचन आयोगका दलालहरूको त्यसैलाई समर्थन गर्छन् । सत्तारूढ दल र निर्वाचन आयोग यस्तो निर्लज्जता प्रदर्शन गर्छन् । यस्तो निर्लज्जता स्वीकार गर्नुभन्दा त एमालेका नेताहरूले सामूहिक आत्महत्या गर्नु स्वाभिमान हुन्थ्यो । महाकाली सन्धिको विरोध गरेकै कारण मदन भण्डारी मारिए । कसले किन माऱ्यो, उनीहरूलाई थाहा छ । तर नेताहरू बोल्न सक्दैनन् । उनीहरूको मुखमा टाटा कम्पनीको ताल्चा लागेको छ । नाकाबन्दीपछि ५ नम्बर प्रदेश टुक्रा गर्ने षड्यन्त्रको विरोध गर्नासाथ दक्षिणका गुन्डाहरूले बुटवलमा युवा कार्यकर्ता मारेर नेतृत्वलाई धम्की दिए । एमाले नेतृत्व 'नत्र चिसै पानीले नुहाउँछु' भन्ने उखानझैँ गरेर बस्यो । एमालेको नीति र नेतृत्वको गन्तव्य अर्थोक हुन पनि सक्दैनथ्यो । ओलीलाई पाठ सिकाउने, एमालेभित्र दलाललाई उदय गराउने र आत्मसमर्पण गराउने रणनीतिमा दिल्लीको कसरत छ । दलालहरूको एकलौटी राज भएपछि देशभक्त र क्रान्तिकारीहरूलाई दमन गर्न पनि सहज हुन्छ । त्यसैले चितवनका पछिल्ला घटनाहरू देशभक्त र क्रान्तिकारी शक्तिका विरुद्ध लक्षित छन् । त्यसको प्रतिरोध दलालको चुनावमा गएर, दयाको भिख मागेर रोइकराइ गरेर दलाल सत्ताको कारिन्दा बनेर सम्भव छैन । त्यसको समाधान दलाल सत्ताको विकल्प मात्रै हुनसक्छ ।

सत्तारूढ दलद्वारा योजनाबद्ध रूपमा सत्ता र राजकीय शक्ति प्रयोग गरेर पराजित निश्चित भएकी प्रचण्डपुत्रीलाई जसरी पनि जितेको घोषणा गराउन खोजिएको छ । संसदीय व्यवस्थाको चुनाव कसरी हुन्छ ? पुँजीवादी व्यवस्थाको जनमत कसरी देखाइन्छ र दलालहरूको नक्कली वैधानिकता कसरी बनाइन्छ भरतपुर काण्डले छर्लङ्ग पारेको छ । सत्तारूढ दलको गुन्डाराज हेर्दा चुनाव खारेजीका क्रममा भएगरिएका थुनछेक कानुन र प्रजातन्त्रको रक्षार्थ नभएर आफ्नो जित र देश लुट्नका लागि हुन् भन्ने नेकपासहित कतिपय शक्तिको आरोपलाई नै पुष्टि गरेको छ । सत्तारूढ शक्तिको बिहारी गुन्डाराज, गैरकानुनी हर्कत, राष्ट्रघात र अराजकताका विरुद्ध चुनाव र शान्तिपूर्ण विरोध असम्भव छन् भन्ने मतलाई चितवनको घटनाले पुष्टि गरेको छ । त्यसैगरी निर्वाचन आयोगका प्रमुख आयुक्त आयोधिप्रसाद यादव दिल्लीको दबाब र निर्देशनमा नियुक्त भएको चर्चा र हल्लालाई उनको निर्णयले पुष्टि गरेको छ । संवैधानिक र स्वतन्त्र भनिएका संस्थाहरू सत्ताका लाचार छाया मात्र हुन्छन् भन्ने कुरा पनि घटनाक्रमले स्पष्ट पारेको छ । हार्ने निश्चित भएपछि मतपत्र च्यात्ने, अभियुक्तहरू तत्काल छुट्ने, निर्वाचन आयोगले उसैको इच्छाअनुसार निर्णय दिने, यथार्थ बोल्दा प्रहरी प्रमुख नै कारबाहीमा पर्ने योभन्दा भद्दा गुन्डागर्दी अरू के हुन्छ, कसले जित्छ मूल कुरा होइन, चितवनमा दलालहरूको वर्चस्वका लागि सत्ताको दुरुपयोग मूल कुरा हो ।

चितवनमा सरकारी गठबन्धनले एकातिर आशंका र आस्थाको भरमै आफ्नो गीत नगाउनेहरूलाई थुनछेक, यातना, झूट्टा मुद्दामा फसाएको छ । अर्कोतिर हरुवालाई गुन्डाराजको बलमा जितेको घोषणा गर्दैछ । के हामीले दलाल, गुन्डाराज र राष्ट्रघाती तत्वहरूलाई सधैँ स्वीकार गरिरहनुपर्छ ? नागरिकहरूले सोच्नैपर्ने भएको छ ।

कालिकोट घटना ...

साबित र सफल हुँदै गएको छ, अहिले चुनाव खारेजी अभियानमा कालीकोट मुगुमा भएका कारबाहीहरू यही कार्यदिशाको आलोकमा भएका हुन् । अब यो कार्यदिशाको समग्र र अन्तिम सफलताका लागि यसका विषेशताअनुरूप जनताको भूमिकालाई जोड दिऊँ र सङ्गठित गर्न लागिपरौँ । क्रान्तिको निसाना राष्ट्रको दुस्मन दलाल प्रवृत्तिविरुद्ध सबैलाई एकताबद्ध गरौँ, सही नेतृत्व निर्माणमा जोड गरौँ अनि नेतृत्व र जनता जोडेर एकीकृत जनक्रान्तिका नयाँ सेना निर्माण गरौँ जसले राज्यले लादेको युद्धको अन्त्य गर्न सकोस् र स्वाधीन जनताको सत्ता वैज्ञानिक समाजवाद ल्याउन क्रान्ति सफल पार्न सकोस् ।

सूचना ! सूचना !! सूचना !!!

मानवअधिकारको दृष्टिकोणबाट वर्तमान परिस्थति र जनचाहना विषयक एकदिने अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागिताका लागि हार्दिक अनुरोध छ ।

- पोखरा – जेठ २९ गते
- चितवन – जेठ ३० गते

आयोजक
जनअधिकार अभियान नेपाल
केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौं

जनपक्षीय अखबार रातो खबर साप्ताहिकको निरन्तरता र प्रगतिको कामना गर्दछु ।

श्याम कुमार श्रेष्ठ, अध्यक्ष
ग्रीन नेपाल सिटि वेस्ट मेनेजमेन्ट
भरतपुर महानगरपालिका-३, कमलनगर, नयाँ बजार, चितवन
फोन नं. : ०५६-५७१६५

जनपक्षीय अखबार रातो खबर साप्ताहिकको निरन्तरता र प्रगतिको कामना गर्दछु ।

स्मल हेभन उच्च आ.मा.वि.
भरतपुर-५, कल्याणपुर, चितवन

नियमित

गैरकानुनी थुनछेक गर्दै गृहप्रशासन

■ **रातो खबर संवाददाता**/काठमाडौं

गृह प्रशासनले सरकारको निर्देशनमा देशव्यापी थुनछेक र झुट्टा मुद्दा लगाउने कार्यलाई तीव्रता दिएको छ। त्यसक्रममा नेकपा ललितपुरका युवा नेता सुरेश लामालाई गैरकानुनी ढङ्गले थुनामा राखेको भन्दै बिहीबार सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशद्वय गोपाल पराजुली र देवेन्द्रगोपाल श्रेष्ठको संयुक्त इजलासले बन्दी सुरेश लामाका तर्फबाट निजका आफन्त सुशील आचार्यद्वारा प्रस्तुत बन्दी प्रत्यक्षीकरण रिटउपर सुनुवाइ गर्दै 'गैरकानुनी थुनामा राखिएको देखिन आएकाले तत्काल रिहा गर्नू' भनी आदेश भएको हो। लामाका तर्फबाट उनका कानुनी सल्लाहकारहरू अधिवक्ताहरू एकराज भण्डारी, दीनमणि पोखरेल, नेपाल बारका केन्द्रीय अध्यक्ष कुलानन्द उपाध्याय, प्रकाश महर्जन, पुण्य खतिवडा, कपिल पोखरेल, हरि खड्का, खिमानन्द अधिकारी, जीबी आचार्यसमेतले बहस गर्नुभएको थियो। प्रतिवादी सरकारका तर्फबाट सरकारी वकिल अधिवक्ता श्यामकुमार भट्टराईले बहस गर्नुभएको थियो। लामाको रिहाइको घटना र सर्वोच्च अदालतको आदेशबाट सरकारले देशभरि नै नागरिकमाथि गैरन्यायिक थुनछेक गरेको देखिन आएको छ।

२५ दिनअघि ललितपुर प्रहरीद्वारा अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दा लगाएर पक्राउ गरिएका युवा रामबहादुर तिरुवा ललितपुर जिल्ला अदालतको आदेशमा रिहा भएका छन्। तिरुवाका तर्फबाट अधिवक्ताहरू कपिल पोखरेल, पुण्यप्रसाद खतिवडा, खिमानन्द अधिकारी, जिल्ला अदालत ललितपुर बारका अध्यक्ष प्रकाश महर्जन, दीपक बिष्ट, जीबी आचार्य, हरिबहादुर खड्का, दुर्लभकुमार पुनसमेतले बहस गर्नुभएको थियो। स्मरण रहोस्, गत चैत १८ गते ललितपुर जाउलाखेलस्थित एक व्यापारिक कम्प्लेक्समा आयोजित नेकपाका पार्टी कार्यकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रममा बिनाअनुमति सादा पोसाकका प्रहरी प्रवेश गरेको भनी

भएको विवादपछि तिरुवा र लामालाई 'शरीर बन्धक तथा अपहरण' मुद्दा लगाइएको थियो। ललितपुर अदालतले तिरुवालाई २५ हजार रूपैयाँ धरौटीमा तारेखमा रिहा गर्न आदेश गरेको हो।

त्यसैगरी चुनाव खारेजी अभियानका क्रममा विभिन्न स्थान र समयमा कास्की जिल्लाबाट गिरफ्तार गरिएका नेताहरू टीकाराम भण्डारी, टीबी राउत, सविन क्षेत्री, प्रकाश बास्तोला र टसी लामा बिहीबार पोखराबाट रिहा भएका छन्। तर सोही मुद्दाका अन्य ८ जना बन्दी विद्यार्थी नेता मिलन राई, काजी गुरुङलगायतलाई कास्की प्रहरीले म्याद थपेर पोखरा रामबजारस्थित इलाका प्रहरी कार्यालयमा बन्दी बनाएको छ।

आइतबार रूपन्देहीबाट माधव न्यौपाने, खगेन्द्र, दीपक पौडेल रिहा भएका छन् भने जितबहादुर रसाइलीलाई अझै रिहा गरिएको छैन। त्यसैगरी नवलपरासीबाट नन्दु सापकोटा, यज्ञ, सुमन, रमेश रिहा भएका छन्। त्यसैगरी कपिलवस्तुबाट मानबहादुर घर्ती 'हिमाल', खिमानसिंह परियार, राजेन्द्र शाह, नन्दलाल पुरी, देवराज देउकी, मधेसी मोर्चाका नेता गंगाराम काहार रिहा भएका छन् भने कृपालाललाई अझै नछोडिएको बुटवल संवाददाताले बताएका छन्। त्यसैगरी बर्दिया नेकपाका इन्चार्ज देवकला अधिकारीलगायतलाई आइतबार रिहा गर्नासाथ पुनः गिरफ्तार गरी हिरासतमा लिएको छ। उता नेकपा कास्की सेक्रेटरी जनम जमानतमा रिहा गरिएका छन्। यता काठमाडौँमा ७ जना रिहा भएको खबर छ। रिहा हुनेहरूमा सुदर्शन मंगोल, जयसिंह कार्की, टीकाराम चौधरी र चरित्र मगर छन्। उता आइतबार नै काठमाडौँबाट एलबी बुढाथोकी, टेक प्रधान, भुवन बीसी र रामकुमार गौतम दुईदुई हजार धरौटीमा जि.प्र.का. काठमाडौँको आदेशमा रिहा भएका छन्। उता जेठ २ गते कालीकोट हत्याकाण्डको विरुद्ध असनमा भएको सभाबाट गिरफ्तार गरिएका धीरेन्द्रा उपाध्याय 'भृकुटी', विजय थापा, एलके रायमाझी, ज्ञानेन्द्र बुढाथोकी र लोकेन्द्र बिष्ट शुक्रबार रिहा भएका छन्। बन्दीहरूका तर्फबाट निजहरूका कानुनी सल्लाहकार राजन खनालले बहस गर्नुभएको थियो।

सन्देश जेल चलान

सिन्धुलीबाट प्राप्त अर्को समाचारअनुसार नेकपा केन्द्रीय सदस्य तथा जनकपुर ब्युरो इन्चार्ज सन्देश पौडेल, हरिकृष्ण घिमिरे, जागिर खान र गणेश विश्वकर्मालाई जेल चलान गरिएको छ। उनीहरूलाई जेठ १५ गते जेल चलान गरिएकै दिन अर्का आस्थाका बन्दी होरबहादुर राईलाई भने रामेछाप हिरासतमा लिइएको छ। उता सिन्धुलीका आस्थाका बन्दीहरू भेट्न गएका राजन बस्नेतलाई अकारण पक्राउ गरिएको छ। सोही दिन काठमाडौँ प्रहरी हिरासतबाट नेकपा केन्द्रीय सदस्य नारायण महर्जन तारेखमा रिहा भएका छन्। यता थानकोटबाट पक्राउ गरिएका विद्यार्थी नेता महेन्द्र लामालाई अझसम्म रिहा गरिएको छैन।

जुम्ला जिल्ला अदालतको आदेशमा जेठ २१ गते नेकपा जिल्ला इञ्चार्ज रविकिरण तिरुवा र युवा नेता विरबहादुर बुढा रिहा भएका छन्। उहाँहरुको तर्फबाट कानुनी सल्लाहकार देवी सेजुवालले बहस गर्नुभएको थियो। त्यसैगरी जेठ २२ गते दाङ भालुबाङबाट भीमप्रसाद पुन, गंगापरस्पुरबाट मानबहादुर बोगटी, चर्चित हापुरबाट क.किसन र दाङकै ढिकपुरबाट हरिलाई घर-घरबाटै पक्राउ गरिएको हाम्रा दाङ संवाददाता जानकी दहितद्वारा प्रेसित समाचारमा जनाइएको छ। त्यसैगरी जेठ २ गते कालिकोट हत्या काण्डको विरेधमा पोखरामा भएको प्रदर्शनको क्रममा पक्राउ गरिएका भोजराज त्रिपाठी, मिनबहादुर परियार, सोमराज मासाङ्गे, गिरीबहादुर बि.क., अमृत बस्याल र कमल बि.क. रिहा भएका छन्।

आस्थाका बन्दीलाई अभिनन्दन

■ भीमबहादुर खड्का, चितवन

नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी चितवनको एक कार्यक्रममा स्थानीय चुनाव खारेजी अभियानमा सशक्तरुप लाग्नु भएका अखिल नेपाल शिक्षक संगठनका जिल्ला अध्यक्ष क. कृष्ण परियार, अखिल नेपाल महिला संघ (क्रान्तिकारी) की जिल्ला अध्यक्ष क. विष्णु कोइराला, अखिल नेपाल किसान संघ (क्रान्तिकारी) का तामसालिङ व्यूरो इन्चार्ज क. लोकनाथ पाण्डे, ने.क.पा. चितवनका १ नं इलाका सेक्रेटरी जय बहादुर कुँवर, अखिल नेपाल महिला संघ चितवनकी उपाध्यक्ष टीका न्यौपाने ने.क.पा. का जिल्ला सदस्य मित्र केसी, डि.सि.एम. क. तिल कुमार श्रेष्ठ, डि.सि.एम. क. सिसम शाही हरुलाई ने.क.पा.का तामसालिङ व्यूरो इन्चार्ज क. आधार ले अविर र खादा लगाई सम्मान गर्नुभएको छ। उक्त कार्यक्रममा र ने.क.पा.का चितवन जिल्ला इन्चार्ज क. लाल बहादुर वि.सि., व्यूरो सदस्य क. ध्रुव खडका, अखिल कान्तिकारीका केन्द्रीय उपाध्यक्ष क. लाल बहादुर तामाङ लगायतका नेताहरुको उपस्थिति रहेको थियो।

राजश्व विभाग ...

विभागका कर्मचारी गरी त्रिखण्डी गरिन्छ। मोलतोल मिलेका व्यापारीले गुपचुप खातापाता फिर्ता लग्ने गरेका छन्। मोलतोल मिलाउन नसक्नेका खाता मुल्तबी (पेन्डिङ) मा परेका छन्। राजस्व विभागले केही दिनअघि मात्र चेम्बर अफ कमर्सका अध्यक्ष राजेशकाजी श्रेष्ठको खातापातासमेत नियन्त्रणमा लिएको छ। दोस्रो चरणको स्थानीय तहको निर्वाचनमा सबैको ध्यान केन्द्रित भएको बेला राजस्वका कर्मचारीले रकम असुल्ने नियतले व्यापारीका खातापाता कब्जा गर्ने कार्यलाई तीव्रता दिइरहेको व्यापारीहरूको गुनासो छ। वैशाखदेखि जेठ अन्तिमसम्म पुग्दा १५० जनाभन्दा बढी व्यापारीका खातापाता राजस्व अनुसन्धान विभागले नियन्त्रणमा लिइसकेको भएपनि एउटाको पनि किनारा लगाइएको अथवा कारबाही गरेको छैन। बरु गुपचुप मोलतोल गरेर फिर्ता गर्नेको सङ्ख्या दर्जनौं पुगिसकेको छ। २० लाखदेखि १ करोडसम्म रकम लिएर मेलमिलाप हुनेगरेको पुतलीसडकका एकजना व्यापारीको दाबी छ। काठमाडौँमा मात्र होइन, मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू इटहरी, पथलैया, विराटनगर, वीरगन्ज, बुटवलका विभागका क्षेत्रीय कार्यालयसमेत उक्त धन्दामा सक्रिय रहेका छन्। काठमाडौँ र वीरगन्जमा त्यो धन्दा सबैभन्दा बढी भइरहेको एकजना मारबाडी थरका व्यापारीको गुनासो छ। राजस्व अनुसन्धान विभागका अधिकारी विश्वप्रकाश सुवेदीले भने, 'उजुरी आए कारबाही गर्ने तर उजुरी नपरेको' दाबी गर्नुहुन्छ। तर व्यापारीहरू यस्तो माखेसाङ्लोमा बाँधिएका हुन्छन् कि उनीहरू उजुरी नै गर्न सक्दैनन्। राजस्वका कर्मचारीले सधैँभरि दुःख दिने त्रासमा उनीहरू उजुरी गर्न डराउँछन्। विभागका कर्मचारीहरूको यस्तो सञ्जाल छ कि एक ठाउँमा उजुरी गर्ने व्यापारीले देशभरि जहाँ कारोबार गरेपनि कर्मचारीको सञ्जालले अनेकथरी झमेलामा पार्छन्। विभागमा हुने नीतिगत भ्रष्टाचार नै मुख्य समस्या देखिन्छ। राजस्वले ३० करोड राजस्व निर्धारण गर्‍यो भने १५ करोड (५० प्रतिशत) धरौटी राखेर बर्सौं मुद्दा लड्नुभन्दा एकदुई करोड विभागका कर्मचारीलाई चढाउनु व्यापारीका लागि लाभकारी हुन्छ। खातापाता कब्जा गरेपछि भनेजति रकम नदिए '५० करोड हान्दिऊँ, भन्छन् दिनै पर्‍यो' एकजना अग्रवाल थरका वीरगन्जका व्यापारी दुखेसो गर्छन्। व्यापारीलाई तर्साएर रकम असुली गर्ने विभागको शैलीलाई 'लोकमान शैली' भन्ने गरिएको छ। विभागले रकम असुली धन्दाको दायरा बढाउँदै जाँदा जनआक्रोश पनि बढ्न सक्नेछ। किनकी व्यापारीले चन्दा र घुस वापत खर्च गरेको रकम वस्तु र सेवामा जोडेर मूल्य निर्धारण गर्ने गर्छन्। जसका कारणले अन्तिम शोषणमा पर्ने सर्वसाधारण जनता नै हुन्।

निर्लज्ज संसदीय ...

'दूधको साक्षी बिरालो' भनेझैँ सरकार नियन्त्रित कर्मचारीको आयोग पठाएर अर्को नाटक मञ्चन भयो।

त्यसपछि दिल्लीको निर्देशनमा नियुक्त भएको भनेर चर्चित निर्वाचन आयोगका प्रमुख आयुक्त अयोधी प्रसाद यादवले आयोगलाई नै विवादको भुमरीमा पारेर पुनः निर्वाचन गराउनुपर्ने आदेश गरे। भरतपुर महानगरपालिकाका मतहरु कुनै बाहिरका व्यक्ति र शक्तिले नभएर मेयरका उमेदवारकै मतदान प्रतिनिधिले च्यातेका हुन्। दोहोरो द्वन्द्व भएको अवस्था पनि होइन। उमेदवारका वैधानिक, आधिकारिक प्रतिनिधिको हर्कत उमेदवारकै हर्कत हो र उमेदवारसँग सहमति नलिई गरिएको वा गरिने हर्कत पनि होइन। त्यसैले अर्को शब्दमा रेणुका दाहालले नै मतपत्र च्यातेकी हुन्। जसमा तत्कालीन प्रम प्रचण्डको पनि संलग्नता देखिन्छ। संसदीय मूल्य अनुसार नै पनि रेणुका दाहाल र मतपत्र च्यात्नेहरु अपराध र अनैतिकताका भागिदार हुनुपर्ने हो। तर निर्वाचन आयोगले निर्लज्जतापूर्वक अपराधीकै पक्षमा फैसला दिएको छ। त्यसबाट निर्वाचन आयोग राष्ट्रघात, अपराधीको मतियार र सरकारको 'लगौटियायार' बाहेक केही पनि होइन भन्ने पुष्टि भएको छ। कालिकोटमा मतपत्र जलाउनेलाई मार्ने गृहप्रशासनले चितवनमा मतपत्र च्यात्ने उही प्रकृतिको घटनाका दोषीहरुलाई भने पुरस्कृत गरेको छ। सरकार आफू मतपत्र च्यात्छ, जुलुश र सभा गर्ने सयौंलाई पक्राउ गर्छ। चितवनको भरतपुर काण्ड एउटा अपवादको घटना नभएर प्रवृत्ति हो। पर्दा पछाडिका सारा षड्यन्त्र असफल भए भने कसरी प्रायोजित कथित जनप्रतिनिधि बुख्याँचा झैं उभ्याइन्छ भन्ने सटिक उदाहरण भरतपुर काण्ड हो। यो घटनाले 'पुँजीवादी व्यवस्थाको चुनाव खसीको टाउको देखाएर कुकूरको मासु बेच्ने पसल हो' भन्ने लेनिनको भनाइलाई पुनर्पुष्टि गरेको छ।

TANAHU HYDROPOWER LIMITED

Tanahun Hydropower Project (140 MW)

Tanahun Hydropower Project

Installed Capacity	: 140 MW
Annual Energy	: 585.7 GWh During first 10 years And 489.9 GWh after 11th years
Design Flow	: 131.2 m³/s
Head	: Gross 125.8 m
Peaking Capacity	: 6 hrs
Headrace Tunnel	: 1162 m (7.4 m dia)
Surge Shaft	: 61.5 m (ht.), 28 m (dia)
Penstock Pipe	: 160 m (l), 5.7 m to 4 m (dia)
Turbine	: Vertical Shaft Francis 2 nos
Powerhouse	: Underground Type
Transmission Line	: 36.9 km